

**СВЕТИ И ПРАВЕДНИ
ИОАН КРОНЩАДСКИ**

ЗА МОЛИТВАТА

I. ЗА СЪЩНОСТТА, ЗНАЧЕНИЕТО И СИЛАТА НА МОЛИТВАТА

1. Молитвата е доказателството, че съм разумна личност, че съм богоподобен; залог за моето бъдещо обожествяване и блаженство. Аз съм създаден от нищото, аз съм нищо пред Бога, тъй като нищо свое нямам. Но аз, по Неговата милост, съм личност, имам разум, сърце, свободна воля, и чрез разума и свободата си мога, обръщайки се със сърце към Него, постепенно да разширявам у себе си Неговото безкрайно царство, постепенно все повече и повече да умножавам у себе си Неговите дарове, да черпя от Него като от вечно бликащ неизчерпаем Извор всякакви блага - духовни и телесни, но предимно духовни. Молитвата ми внушава, че аз съм Божи образ, че при смирено и благодарно разположение на моята душа към Бога, чрез свободната си воля, умножавайки безкрайно Божиите духовни дарове, аз мога по този начин безкрайно да се усъвършенствам и безкрайно да увеличавам моето богоподобие, моето небесно блаженство, за което съм предопределен. О! Молитвата е знак за великото достойнство, с което ме е почел Създателят. Но тя ми припомня едновременно и моето нищожество (от нищото съм аз и нищо свое нямам, затова за всичко моля Бога), и моето височайше достойнство (аз съм образ Божи, аз съм обожествен, мога като Авраам, бащата на вярващите, да се наричам Божи приятел, стига само несъмнено да вярвам в съществуването, благостта и всемогъществото на моя Бог и Нему да се уподобявам в този живот с дела на любов и милосърдие).

2. В молитвата има прошение - противно на гордата наша плът, която всичко приписва на себе си; благодарност - противно на безчувствието на нашата плът към безбройните Божии благодеяния; славословие - противно на плътския човек, който

търси слава само за себе си.

3. Бог е Истина - и моята молитва трябва да бъде истинска, както и животът ми. Бог е Светлина - и моята молитва трябва да бъде принасяна в светлината на ума и сърцето. Бог е Огън - и молитвата, както и животът ми, трябва да бъдат пламенни. Бог е всевъзлюбен - и моята молитва трябва да бъде свободно изливане на сърцето. Какво богатство на човешкия дух - стига само да помислиш сърдечно за Бога, само да пожелаеш сърдечното съединяване с Бога, и Той веднага е с тебе: и нито стените на къщата, никакви тъмнични ключалки, ни планини, нито пропасти ще попречат на това съединяване. Бог веднага е с тебе; тъй и ангелите, и светиите: заедно с Бога те всички са пред очите ти, в сърцето ти, като най-близките приятели, като твои съмишленици. О! Богатство на човешкия дух!

4. Молитвата е възнасяне на ума и сърцето към Бога, съзерцаване на Бога, дръзновена беседа на творението с Твореца, благоговейно заставане на душата пред Него, като пред Царя и Самия Живот, Който дава живота на всички; забравяне заради Него на всичко наоколо, храна за душата, въздух и светлина, живителната нейна топлина, очистване от греховете, благо иго Христово, лекото Негово бреме. Молитвата - това е постоянно усещане (осъзнаване) на своята немощ или духовна нищета, освещаване на душата, предвкушане на бъдещото блаженство, ангелско блаженство, небесен дъжд - освежителен, напоителен, който оплодородява земята на душата; сила и здравина за душата и тялото, освежаване и очистване на духовния въздух, просветване на лицето, веселие за духа, златната нишка, която свързва творението с Твореца, бодрост и мъжество при всички скърби и изкушения в живота, успех за делата ни, равноангелско достойнство, укрепване на вярата, надеждата и любовта. Молитвата е съобщество с Ангелите и светиите, отвика угодили на Бога. Молитвата е поправка на живота, майка на сърдечното съкрушение и сълзите; силна подбуда за милосърдни дела; безопасност в живота; унищожаване на смъртния страх; пренебрежение към земните съкровища, желание за небесни блага, очакване на Съдията на света, всеобщото възкресение и живота в бъдещия век; усърдно старание да се спасиш от вечните мъки; непрестанно изпросване на милост (помилване) от Владиката; ходене пред Божия взор; блажено чезнене пред Твореца, Който е всичко създал и всичко изпълва; жива вода за душата; молитвата побира всичките хора в сърцето с любов; спуска небето в душата; побира Пресвета Троица в сърцето, според както е казано: “ще дойдем при него и жилище у него ще направим”. (Иоан.14:23)

5. Молитвата - това е постоянно усещане на своята духовна нищета и немощ; съзерцаване у себе си, у хората и в природата делата на Божията премъдрост, благодат и всемогъща сила; молитвата е постоянно благодарствено настроение.

6. Докато се молиш, на всяка цена се старай за това, да чувстваш със сърцето си истината или силата в думите на молитвата, храни се с тях като с нетленна храна, напоявай с тях като с роса сърцето си, сгрявай се като на благодатен огън.

7. В молитвата и във всички дела на живота си избягвай мнителността и съмнението, дяволската мечтателност. Да бъде окоето на душата ти чисто, за да е светло цялото тяло на твоята молитва, на твоите дела и на живота ти.

8. Докато стоим на усърдна молитва, дотогава е и спокойно, и топло, и леко, и светло в душата; защото тогава сме с Бога и в Бога; но щом изоставим молитвата, веднага тръгват изкушенията, всякакви смущения. О, преблажено време на молитвата!

9. Когато се молим, непременно трябва да овладеем сърцето и да го обърнем към Господа. Нужно е то да не бъде хладно, лукаво, невярно, лицемерно. Иначе каква полза от молитвата и от поста ни? Добре ли е да чуем гневния глас на Господа: “тоя народ се приближава до Мене с устата си и Ме почита с устните си, а сърцето му стои далеч от Мене”? (Мат. 15:8) И тъй, в църква да не стоим душевно разпуснати, а всеки да гори духом, когато работи на Господа. И хората не ценят много услугите, които им правим хладно, по навик. А Бог иска тъкмо сърцето ни. “Синко, дай си Мен сърцето” (Притч. 23:26), защото сърцето е най-важното у човека, неговият живот; нещо повече - нашето сърце е самият човек. Затова, който без сърце се моли или служи на Бога, все едно, че въобще не се моли, защото тогава се моли тялото му, което само по себе си, без душата, все едно че е пръст. Помнете, че заставайки на молитва, вие заставате пред Бога, у Когото е разума на всички. Затова вашата молитва трябва да бъде цялата дух, цялата разум.

10. На молитва бъди като детенце, което гугука, сливайки се в един дух с духа на произнасяната молитва. Себе си смятай за нищо, а молитвата приемай като велик Божи дар. От своя плътски разум се откажи напълно и не го слушай, защото “знанието възгордява” (1 Кор. 8:1), а плътският разум се съмнява, мъдрува, хули. Ако по време на молитвата или извън нея врагът препъне душата ти с някаква хула или мерзост, не унивай, а кажи твърдо в сърцето си: “Да ни очисти тъкмо от тези и от подобните им грехове дойде на земята нашият Господ Иисус Христос, да ни помогне при тези тъкмо, и при подобните им немощи на духа дойде Многомилостивият.” Като изречеш тези думи с вяра, сърцето ти тозчас ще се успокои: защото Господ ще очисти сърцето ти. Изобщо от какъвто и да било грях или мечтание не бива да униваме, а да се уповаваме на Спасителя! О, неизмеримо Божие благоутробие! О, величествено служение на Богочовека за нас, грешните! Той и досега човеколюбиво ни служи, като ни очиства и спасява. И тъй, да бъде посрамена вражеската сила!

11. Мислите на човека твърде силно влияят върху състоянието и настроението на сърцето и действията му; затова, за да бъде сърцето чисто, добро и спокойно, а настроението на волята добро и благочестиво, трябва да очистваме мислите си с молитва, четене на Свещеното Писание и творенията на светите отци, с размишления за тленността, мимолетността и изчезването на земните удоволствия.

12. Както твоята мисъл ти е близка, както вярата е близка на сърцето ти, тъй близко до теб е Бог, и колкото по-жива и крепка е мисълта ти за Бога, колкото по-живи са вярата, осъзнаването на твоята немощ и нищожество и чувството, че се нуждаеш от Бога, толкова по-близо е Той. Или - както въздухът е близо до тялото, тъй Бог е близо до душата. Защото Бог е, така да се каже, мисленият въздух, чрез който дишат всички Ангели, душите на светиите, и душите на хората, които живеят особено благочестиво. Нито минута не можеш да живееш без Бога и наистина, всяка минута изживяваш чрез Него: защото “чрез Него живеем, и се движим, и съществуваме”. (Деян. 17:28)

13. Безчувствието на сърцето към истината в думите на молитвата произлиза от сърдечно безверие и от безчувственост към собствената греховност, а това на свой ред произтича от скрито чувство на гордост. Според чувствата си на молитва човек може да познае дали е горд или смирен: колкото по-прочувствена и пламенна е молитвата му - толкова е по-смирен; колкото е по-безчувствена, толкова по-горд е той.

14. Старай се да постигнеш младенческа простота в отношенията с хората и в молитвата към Бога. Простотата е велико благо и достойнство на човека. Бог е съвършено прост, защото е съвършено духовен, съвършено благ. Нека и твоята душа да не се раздвоява на добро и зло.

15. Учете се на молитва, принуждавайте себе си да се молите: отначало ще бъде трудно, а после, колкото повече принуждавате себе си, толкова по-лесно ще става, но отначало винаги ще трябва да се принуждавате.

16. Молитвата е жива вода, с която душата утолява жаждата си. Когато се молиш, представяй си, че пред теб е единствено Бог, Троичен по Лица, и освен Него нищо друго няма. Представи си, че Бог е в света, както душата в тялото - макар да е безкрайно по-висша от него, не се ограничава от него; твоето тяло е малко и цялото е проникнато от малката твоя душа: а пък светът е огромен и Бог е безкрайно велик и по цялото творение Бог изпълва всичко - “езде сый и вся исполняй”.

17. Спасителят благоволи да се въплъти не само затова - да ни спасява, когато греховете, страстите са ни овладели, когато вече сме оплетени от тях, но и затова - да ни спасява заради молитвата ни и тогава, когато грехът и страстта още само опитват да се промъкнат в нас, когато ни нападат. Не бива да спим, отпуснали малодушно ръце, когато страстите ни нападат, но тъкмо по това време трябва да бъдем на стража, бодърствайки в молитва към Христа, за да не ни допусне Той до греха. Къщата трябва да се спасява от пожара, не когато огънят я обхване отвсякъде, а най-добре, преди още пламъкът да лумне. Така е и с душата. Душата е къщата, страстите - огън. “Нито давайте място на дявола.” (Ефес. 4:27)

18. Старае се лукавият да пръсне молитвата като купчинка пясък, думите иска да превърне в сухи песъчинки, несвързани, без влага помежду им, т.е. без сърдечна топлина. Молитвата е или “къща на пясък”, или - “къща на камък”. (Мат. 7:24,26) На пясък съграждат тези, които се молят без вяра, разсеяно хладно - такава молитва от самосебе си се разпръсва и не носи полза на моления се; на камък съграждат онези, които през цялото време на молитвата са вперили очи в Господа и Му се молят като на жив, Който лице в лице говори с тях.

19. Мярката на достойнство на своята молитва можем да измерим с човешка мярка, според качеството на отношенията ни към хората. Как се държим с хората? Понякога студено, без да участва сърцето, по задължение или от приличие им изказваме своите молби, похвали, благодарност, или вършим нещо за тях; а понякога топло, със сърдечно участие, с любов; понякога пък с притворство, а понякога искрено. Също тъй различни сме и с Бога. А не бива така. Трябва винаги от все сърце да изричаме към Бога и славословието, и благодарността, и просбите си; трябва винаги всичко да вършим пред Него от все сърце; винаги от все сърце да Го обичаме и да се надяваме на Него.

20. Възможно ли е да се молим бързо, без да вредим на молитвата си? Възможно е за тези, които са се научили на вътрешна молитва с чисто сърце. При молитвата е потребно сърцето искрено да желае това, за което се моли; да чувства истината на това, което говори. А чистото сърце сякаш по природа умее това. Затуй то може да се моли бързо и в същото време богоугодно, тъй като бързината не вреди на истината (искреността) на молитвата. Но който не е придобил сърдечна молитва, трябва да се моли без да бърза, и да очаква в сърцето си съответен отзвук на всяка дума от молитвата. А това не винаги се дава бързо на човека, непривикнал към

молитвено съзерцание. Затова отчетливото произнасяне на думите от молитвата за такива хора трябва да бъде неизменно правило. Чакай, докато всяка дума получи в сърцето съответния отзвук.

21. Както недобрият човек, когато отива с молба при добър, кротък и смирен човек, за да има молбата му добър успех, се старее да заприлича на него, така и християнинът, когато пристъпва с молитва към Господа, към Неговата Пречиста Майка, или към Ангелите и светиите - за да има молитвата му успех, трябва да се оприличи, доколкото може, на Самия Господ, на Неговата Пречиста Майка, на Ангелите или на светиите. Именно в това е тайната на приближаването и скорошното чуване на нашите молитви.

22. Отдайте, молитвеници, на Бога сърцето си, онова любещо, искрено сърце, с което обичате своите деца, родители, благодетелите, приятелите си, с което чувствате сладостта на нелицемерната, чиста любов.

23. Понякога само няколко минути от продължителната молитва са истински угодни Богу и представляват истинска молитва и истинско служене на Бога. Главното в молитвата е близостта на сърцето до Бога, която се разпознава по сладостта на Божието присъствие в душата.

24. Принудената молитва развива лицемерна набожност, прави човека неспособен за каквато и да било работа, изискваща размисъл, вял към всичко, дори към изпълнението на задълженията му. Това трябва да убеди всички, които се молят така, да поправят молитвата си. Трябва да се молим охотно, със сърдечна енергия. Моли се на Бога не от скръб, не поради нужда (принудено) - "Бог люби оногова, който драговошно дава". (2 Кор. 9:7)

25. Най-големият Божи дар, който ни е нужен повече от всичко, и който най-често получаваме от Бога вследствие на молитвата си, е сърдечният мир, както казва Спасителят: "Дойдете при Мене всички отрудени и обременени, и Аз ще ви успокоя". (Мат. 11:28) Радвайте се и смятайте, че сте богати и имате всичко, ако сте получили мира.

26. Когато молите Господа или Пречистата Божия Майка, или Ангелите, или светиите, трябва да имате такава вяра, каквато е имал капернаумският стотник. (Лук. 7:6) Той е вярвал, че както воините слушат и изпълняват думите му, така и неговата молба, още повече чрез всемогъщото слово на всеблагия Господ, ще бъде изпълнена. Ако тварите с ограничената си сила изпълняват това, за което ги е помолил, то Владиката със Своята всемогъща сила няма ли да изпълни молбите на Своите раби, отправени към Него с вяра и надежда! Няма ли да изпълнят и нашите молби, принесени с вяра, надежда и любов, верните, силни в благодатта и ходатайството пред Бога Негови служители - Пречистата Божия Майка, Ангелите и светите човеци? Наистина, и аз като стотника вярвам, че ако се помоля на който и да е светец както трябва и за каквото трябва: "Дай ми това" - ще ми го даде, - "Ела ми на помощ" - ще дойде, - "Стори това" - ще го стори. Ето такава проста и силна вяра трябва да имаме.

27. Външната молитва нерядко се извършва за сметка на вътрешната, а вътрешната - за сметка на външната, т.е. ако се моля с уста или чета, много от думите не стигат до сърцето ми, аз се раздвоявам, лицемеря; с уста изговарям едно, а в сърцето е друго; устата казват истината, но сърдечното настроение не съответства на думите от молитвата. А ако се моля вътрешно, със сърцето, тогава, без да отделям

внимание на изговарянето на думите, аз се съсредоточавам върху съдържанието, върху тяхната сила, като постепенно приучвам сърцето към истината и навлизам в онова настроение на духа, в което са написани молитвените думи, и тъй малко по малко привиквам да се моля с дух и истина, по думите на Вечната Истина: “тия, които Му се покланят, трябва да се покланят с дух и истина”. (Иоан. 4:24) Когато човек се моли външно, на глас, не винаги може да проследи всички сърдечни движения, които са твърде бързи, тъй като по необходимост е зает с изговора, с външната форма на словото. Така мнозина, които четат небрежно, си изработват съвсем погрешна молитва: те с устата като че ли се молят, по всичко приличат на благочестиви, а сърцето им спи и не знае какво говорят устата. Това става така, защото те бързат и не размишляват със сърцето за онова, което говорят. Трябва да се молим за тях, както и те се молят за нас; трябва да се молим техните слова да достигат до сърцето им и да дишат с неговата топлина. Те се молят за нас с думите на светите хора, а пък ние - за тях.

28. Всички вие, които сте се заловили да работите на Господа с молитва, научете се да бъдете като Него кротки, смирени и истинни по сърце; да няма в душите ви лукавство, лицемерие, не бъдете хладни, постарайте се да имате Неговия Дух, защото ако “някой няма Духа на Христа, той не е Христов”. (Рим. 8:9) Господ търси у нас подобното на Себе си и сродното, към което може да се присади Неговата благодат. Помнете, че нито една дума от молитвата няма да отиде напразно, ако е изречена от сърце: всяка дума чува Господ и всяка дума претегля Той. Понякога ни се струва, че думите ни само напразно блъскат въздуха, разнасят се като глас в пустиня: не е така. Трябва да помним, че при молитвата Господ ни разбира, т.е. разбира нашите думи точно така, както се разбират съвършените молитвеници, защото човекът е образ Божий. Господ откликва на всяко сърдечно желание, изказано, или неизказано с думи.

29. Християнинът, за да живее християнски живот и да не загасва въобще у него духовният живот, се нуждае от домашна и обществена молитва, трябва да посещава с вяра, разбиране и усърдие Богослужението в храма, както трябва да доливаме елей в кандилцето, за да гори то и да не угасва; а тъй като искрена и пламенна е молитвата при въздържание, за да поддържа у себе си християнски живот, или пламенна вяра, надежда и любов, нужни са въздържание и пост. Нищо не погасява така бързо у нас духа на вярата, както невъздържанието, лакомията и пресищането и разпиления, разпуснат живот. - Аз угасвам, умирам духовно, когато цяла седмица не служа в храма и се разпалвам, оживявам с душа и сърце, когато служа, принуждавайки се не към формална, а към истинска, духовна, искрена и пламенна молитва. С колцина от безплътните врагове тогава ми се налага да се преборя! Колко техни коварства и нападения трябва да преодолявам! - Театърът също погасява вярата и християнския живот, като ни учи на разсеяност, лукавство (или умение да живееш в света), смехотворство; той възпитава ловки синове на този век, но не и синове на светлината. Театърът е противник на християнския живот; той е роден от духа на този свят, а не от Божия Дух. Истинските чеда на Църквата не го посещават.

30. Гледай уверено Бога с очите на сърцето и докато Го съзерцаваш, моли каквото искаш в името на Исуса Христа - и ще го получиш. Бог в един миг ще стане всичко за тебе, защото Той е просто Същество, над всякакво време и пространство, и в мига на твоята вяра, на твоето сърдечно единение с Него, Той ще извърши за тебе всичко, което е нужно за твоето и на ближния ти спасение, и в това време самият ти ще бъдеш съпричастен с Божеството поради тясното общение с Него: “Аз рекох: вие

сте богове.” (Пс. 81:6) Както между Бога и теб тогава няма да има промеждутък, тъй и между словото ти и самото изпълнение също няма да има промеждутък; ще кажеш и тозчас ще стане, както Бог “рече - и всичко стана; Той заповяда - и всичко се яви”. (Пс. 32:9; 148:5) Това се отнася както за тайнствата, така и за духовната молитва въобще. Впрочем, при тайнствата всичко се извършва заради благодатта на свещенството, в която е облечен свещеникът, заради Самия Върховен Първосвещеник - Христос, Чийто образ свещеникът носи, - затова дори той и недостойно да носи сана си, дори и да има слабости, дори да е мнителен, маловерен или недоверчив, въпреки това Божията тайна се извършва веднага, на мига.

31. Казват: бързо се уморяваме на молитва. Защо? - Защото не си представяте живо пред себе си Господа - сякаш е от дясната ви страна. (Срв. Пс.15:8) Гледайте Го непрекъснато с очите на сърцето, и тогава цяла нощ ще престоите на молитва, без да се уморите. Какво говоря - цяла нощ! Три дни и три нощи ще стоите и няма да се уморите. Припомнете си стълпниците. Много години престоявали те в молитвено настроение на духа върху стълпа, като превъзмогвали плътта си, която също като твоята е била склонна към леност. А ти се отегчаваш от няколко часа обществена молитва, дори и от един час.

II. МОЛИТВАТА Е ДИХАНИЕ НА ДУХ СВЕТИ

32. Молитвата е духовно дишане; молейки се, ние дишаме чрез Дух Свети: “и се молите чрез Дух Свети”. (Иуд. 1:20) Затова всички църковни молитви са дишане на Светия Дух, духовен въздух и едновременно светлина, духовен огън, духовна храна и духовни одежди.

33. В църковните молитви и песнопения, из цялото тяхно пространство, се движи Духът на Истината. Всичко, което от другаде идва в главата, за да хули и противоречи, е от дявола, бащата на лъжата, клеветникът. Молитвите и песнопенията са дишане на Светия Дух.

34. Вие сте усетили в сърцето си по време на молитва или при четене на Божието слово и други книги със свещено съдържание (а понякога и в светски с добронамерено съдържание, където се разказва някакъв случай например за действието на Божия Промисъл върху хората), или при благочестиви разговори - гласът на “тих вятър”, така че по тялото ви сякаш пробягва електричество. Тогава Господ Ви посещава. “Лъх от тих вятър и там е Господ.” (3 Царств. 19:12)

35. “Не вярваш ли, че Аз съм в Отца и Отец е в Мене?” (Иоан. 14:9-10) Нима не знаеш, че по време на молитва Отец, Син и Дух Свети са в тебе и ти - в Тях?

36. Молитвата е дишането на душата, както въздухът е естественото дишане на тялото. Дишаме чрез Светия Дух. Нито една дума от молитвата не можеш да изречеш от цялото си сърце без Светия Дух. Когато се молиш, ти беседваш уста в уста с Господа, и ако вярата и любовта са отворили устата на сърцето ти, тогава сякаш вдишваш от Него чрез Светия Дух изпросваните духовни блага.

37. Ако застанеш на молитва обременен с много грехове и обхванат от отчаяние, започни да се молиш с упование и пламенен дух, спомни си тогава, че

Самият Дух Божи ни подкрепя в нашите немощи, като “ходатайства за нас с неизказани въздишки”. (Рим. 8:26) Когато с вяра си припомниш това действие на Божия Дух в нас, сълзи на умиление ще потекат от очите ти и ще усещаш в сърцето си “мир”, сладост, оправдание и “радост в Светаго Духа” (Рим. 14:17) и ще викаш с гласа на сърцето си: Авва, Отче!

III. МОЛИТВАТА Е ЗАСТАВАНЕ ПРЕД СВЕТА ТРОИЦА И НЕБЕСНИТЕ ЖИТЕЛИ

38. Когато в молитвата си призоваваш Господа Бога в три Лица, помни, че ти призоваваш безначалния Отец на цялото творение, на Ангелите и човечите, че на теб, призоваващия, се удивяват всички небесни Сили и те гледат с любов, затова че ти с вяра, любов и подobaващо благоговение призоваваш общия, техен и наш Творец, Вседържител и Господ, Когото те безкрайно обичат и пред Когото дълбоко благоговейт. О, какво висше щастие и блаженство, какво величие, какво достойнство е да призоваваш Вечния Отец! Скъпо цени постоянно и неизменно това най-голямо щастие, това блаженство, което ти е предоставила безкрайната благост на твоя Бог, и не дреми по време на молитва. Бог те наблюдава, Ангелите и светите Божии човеци те наблюдават. - 26 февруари, 1864 година. Просълзих се, пишейки тези редове.

39. Когато се молиш сам и духът ти унива, започва да скучае и да се измъчва от самотата, спомни си тогава, а и винаги, че с очи по-светли от слънцето гледа към теб Триипостасният Бог, всичките свети Ангели, твоят Ангел-пазител и светите Божии човеци. Истина е! защото всички те са едно в Бога и където е Бог, там са и те. Където е слънцето, там са и всичките му лъчи. Разбирай какво се говори. Винаги се моли с пламенно сърце, затова никога не преяждай и не се опивай. Помни с Кого разговаряш! Хората твърде често забравят с Кого разговарят в молитвата, кои са свидетелите на тяхната молитва. Те забравят, че разговарят с Бодрия и Всевиждащия, че тяхната беседа с Бога наблюдават всички небесни Сили и светите Божии човеци.

40. Когато се молиш на Владичицата или на някой от светиите, представи си ясно, че си член на Църквата, в която Владичицата е основният камък на сградата, “началница на духовния градеж” (Акат. на Пресв. Богородица, ик.10), знай, че вътрешно си тясно свързан с всички небесни жители, като камък от това здание, макар и мек, а не твърд. Ако така мислиш за себе си, ще разбереш защо молитвите толкова лесно достигат до светиите: защото всички сме под една Глава - Христос (вж. Ефес. 1:22) и всички сме одушевени от един Дух Божи.

41. В края на утринните и вечерни домашни молитви призовавай светиите: патриарсите, пророците, апостолите, архиереите, мъчениците, изповедниците, преподобните, постници или подвижници, безсребрениците - та като виждаш у тях осъществена всяка добродетел, да им подражаваш и ти във всяка добродетел. От патриарсите научи детската вяра и послушанието към Господа; от пророците и апостолите - ревността за Божията слава и спасението на човешките души; от архиереите - ревностното проповядване на Божието слово и как писанията съдействат за прослава на Божието име, за утвърждаване вярата, надеждата и любовта на християните; от мъчениците и изповедниците - твърдостта във вярата и благочестието пред невярващите и нечестивците; от подвижниците - разпъването на плътта със страстите и похотите, молитвата и богомислието; от безсребрениците - безкористието и безвъзмездната помощ на нуждаещите се.

IV. СЛОВОТО В МОЛИТВАТА

42. Словото в нашите уста вече е творческо, тъй като образува членоразделни звуци; със словото заедно излиза живият дух на човека, неотделим от мисълта и словото. Виждате ли, словото поради своята природа дори и у нас е творческо. Защо сме маловерни и недоверчиви към творческата сила на словото, в молитвата например - това словесно служене, - че тя непременно ще свали при нас милостта на Владиката? Тъй словото непрестанно си сътворява плът: членоразделните звуци и буквите, или нашите книги - не са ли плът, в която се е облякло словото? Ала ние така сме привикнали с това и ни се струва, че то въобще не заслужава никакво внимание. Не само природата на Божеството, но, поради Неговия дар, и природата на сътворените одушевени твари е творческа под Божието ръководство: “плодете се и се множете”. (Бит. 1:28) Душите на живите творения увеличават телата си с Божие ръководство (паякът, пчелата, червеят). Тъй и човеците, чрез дадената им от Бога сила, и досега се увеличават и се умножават на земята; тъй хората и животните си сътворяват всичко, което им е нужно в живота, и особено човекът, това преизобретателно същество, което непрестанно изумява с безкрайното си творчество във всички видове изкуства. Тъй като Словото е вездесъщ Творец, навсякъде са разпрострени и творенията Му, макар не до безкрайност, и Той навсякъде създава, а ако трябва - претворява.

43. Божието Слово - все едно, че е Самият Бог. Затова вярвай несъмнено във всяка дума на Господа; думата на Бога е дело: и твоята дума трябва да бъде дело; затова, ако си дал дума, непременно я изпълни; затова и в молитвата нашите слова трябва да бъдат дело и истина, а не лъжа, не лицемерие, не ласкателство. Така и през целия живот.

44. По време на молитва винаги твърдо вярвай и помни, че всяка твоя мисъл и всяко твое слово могат, несъмнено могат да станат дело. “Защото у Бога няма да остане безсилна ни една дума.” (Лук. 1:37) “А който се съединява с Господа, един дух е с Него.” (1 Кор. 6:17) Значи и твоето слово няма да остане безсилно. “Всичко е възможно за вярващия.” (Марк. 9:23) Пази словото: скъпоценно е словото. “За всяка празна дума, която кажат човеците, ще отговарят в съдния ден.” (Мат. 12:36)

45. Когато се молиш, внимавай в думите на молитвата, чувствай ги със сърцето. Не отклонявай ума от тях към никакви помисли. Когато се молиш по време на Богослужението, при извършване на тайнства и молебени за различни случаи, изцяло се осланяй със сърцето на самите думи от църковните молитви и вярвай, че нито една дума не е поставена напразно, всяка има своя сила, и във всяка дума е Самият Триипостасен Бог, Който е навсякъде и всичко изпълва; мисли си: аз съм нищо, всичко върши Господ. Мисли си още: когато аз говоря, Бог Слово говори в мен. Няма за какво да се грижа. Казано е: “Всичките си грижи Нему възложите, защото Той се грижи за вас.” (1 Петр. 5:7)

46. Както у Бога Отец, Син и Свети Дух са неразделни, така и в молитвата, и в живота ни мисълта, словото и делото също трябва да са неразделни. Молиш ли за нещо Бога, вярвай, че ще бъде, ще стане според твоята молитва, ако е угодно Богу; четеш ли словото Божие, вярвай, че всичко, което се говори в него, е било, е и ще бъде, станало е, става и ще става. Така вярвай, така говори, така чети, така се моли.

Велико нещо е словото! Велико нещо е мислещата душа, говорещата, действащата: образ и подобие на Всемогъщата Троица! Човеко! Познай себе си, кой си ти, и се дръж според твоето достойнство.

47. Когато се усъмниш в осъществимостта или изпълнението на молитвеното слово, спомни си, че природата на словото е осъществимостта, действителността и че Дух Свети, Който ни учи “за какво да се помолим както трябва” (срв. Рим. 8:26), е и се нарича Извършител. Именно Той осъществява нашата молитва, тя се осъществява от Духа. Спомни си, че словото е сила, и “у Бога няма да остане безсилна ни една дума”. (Лук. 1:37) Словото Господне “не се връща” към него “празно” (Исайя 55:11), но като дъжд или сняг напоява земята на сърцата ни и дава семето (осъществяването) на сеяча. За някои хора казват: той има необикновена сила на словото. Виждаш ли, словото е сила, дух, живот.

48. Бог е Дух, просто Същество. А духът как се проявява? Чрез мисъл, слово и дело. Затова Бог, като просто Същество, не е съставен от ред или множество мисли, или от множество думи и творения, а целият Той е в едната проста мисъл - Бог Троица, или в едната проста дума - Троица, или в трите Лица, съединени ведно. Но Той целият е и във всичко съществуващо, всичко прониква, всичко изпълва със Себе си. Например, четете молитва, и целият Той е във всяка дума, като Свет Огън, прониква всяка дума: всеки сам може да провери това, ако се помоли искрено, усърдно с вяра и любов. Но, особено, Той целият е в принадлежащите Му имена: Отец, Син и Свети Дух, или - Троица, или Господ, Господи Боже, Господ Саваот, Господи Иисусе Христе, Сине Божий, Душе Светий; Царю Небесни, Утешителю, Дух на Истината... и в останалите Негови имена. Ангелите и светиите с имената си също са ни близки, както са близки до сърцето ни техните имена и нашата вяра в тях; защото те не са друго, а Божии дихания и “един дух са с Него”. (Срв. 1 Кор. 6:17)

49. Всяка дума от Свещеното Писание, всяка дума от Божествената Литургия, от Утренята и Вечернята, всяка дума от молитвите на светите Тайнства и от молитвословията съдържа в себе си затворена съответна на нея сила, също както знака на светия животворящ Кръст. Такава благодат е присъща на всяко църковно слово, поради Ипостасното, възплътило се Божие Слово, Което обитава Църквата и Което е Главата на Църквата. Пък и всяка истинска, добра дума притежава съответна на нея сила, поради всичко изпълващото просто Божие Слово. С какво внимание и благоговение трябва да произнасяме всяка дума, с каква вяра! Защото Слово е Самият Създател-Бог и чрез Словото всичко е приведено от небитие към битие.

50. Словесно същество! Помни, че ти водиш начало от словото на Всетвореца и при съединяване (чрез вярата) със съзидателното Слово, посредством вярата, самият ти можеш да бъдеш съзидател на веществено и духовно. Вярвай, че ако имаш вяра в съзидателното Слово на Отца, и твоето слово никога няма да се върне при тебе празно, безсилно (например, когато се молиш на Благодетеля Бога под ръководството на светата Църква, или по наставленията на Господа), но ще ти принесе благопотребния дар; вярвай, че ако имаш вяра в съзидателното Слово, ти няма безуспешно да поучаваш народа при Богослужението в храма, при извършване на тайнствата по домовете; и в училище твоето слово няма да е безуспешно, но ще съзижда ума и сърцата на тези, които те слушат.

51. Твърдо вярвай, че всяка дума е осъществима, особено произнесена по време на молитва, като помниш, че виновник за словото е Бог-Слово, че Самият наш Бог, на Когото се покланяме в Троица, се изразява в три думи, или имена: Отец, Слово и

Свети Дух; че всяка дума има съответно битие, или всяка дума може да бъде битие и дело. Благоговейно се отнасяй към думите и ги скъпи. Помни, че както Ипостасното Слово Божие - Божият Син винаги е съединен с Отца и Светия Дух, така и в словата на Священото Писание, или в молитвата, или в писанията на богомъдрите отци участват, поради Своята вездесъщност, Отец - като върховен Разум, - творческото Негово Слово и Извършителят - Дух Свети. Затова никоя дума не е празна, но притежава или трябва да притежава в себе си своя сила и тежко на празнословиците, защото те ще дадат отговор за празнословието. “Защото у Бога няма да остане безсилна ни една дума” (Лук. 1:37), това изобщо е свойствено за словото - силата и извършителността му. Такова трябва да бъде то в устата на човека.

V. МОЛИТВАТА В ХРАМА

52. Обичам да се моля в Божия храм, особено в светия олтар, пред престола или пред Божия жертвеник, защото Божията благодат в храма чудно ме променя; в молитвата на покаяние и умиление падат от душата ми тръните, оковите на страстите и ми става така леко; цялото обаяние, цялата прелест на страстите изчезват, аз сякаш умирам за света и света за мене, с всичките си блага; оживявам в Бога и за Бога, за единствения Бог, и целият се прониквам от Него, и ставам един дух с Него; ставам като дете, утешавано на коленете на майка си; сърцето ми тогава е изпълнено с пренебесен сладък мир; душата се просветлява с небесна светлина; всичко виждаш ясно, всичко преценяваш правилно, към всички чувстваш приятелство и любов, дори към враговете, охотно ги извиняваш и им прощаваш. О, как блажена е душата с Бога! Църквата наистина е земен рай.

53. О, храмe свят! Колко благо и сладостно е в тебе да се моля! Защото къде молитвата е пламенна, ако не сред твоите стени, пред Божия престол и пред лицето на Седящия на него! Наистина, душата се топи в молитвеното умиление и сълзи се стичат по бузите като вода. Сладостно е да се молиш за всички.

54. По време на Богослужението, когато се извършват всички тайнства и молитвословия, бъди доверчив като дете към родителите си. Помни кои велики отци, кои светили на вселената, озарени от Дух Свети, те ръководят. Като детето бъди прост, доверчив, не се усъмнявай в Божиите дела. Всички грижи възложи на Господа, а самият ти бъди съвсем без никаква грижа. “Не се грижете как или що да говорите; (...) защото не сте вие, които ще говорите, а духът на Отца ви, Който говори във вас.” (Мат. 10:19-20) Господ отдавна ни е освободил от тази грижа, тази печал, когато чрез Светия Дух е научил нашите богоносни отци какво да говорим на Господа по време на Богослужението, при извършването на тайнствата и при различните обстоятелства на човешкия живот, които изискват молитви, скланящи благословението свише. - Ние би трябвало да се молим леко. Но ето че врагът ни препъва. Но какво са неговите спънки, ако сърцето е утвърдено в Господа! Лошото е, ако не сме в Бога, ако нямаме твърда вяра, ако сме обвързани с житейски пристрастия, ако разумът ни е горд и надменен - тогава и при най-светлото, най-непорочното дело на Богослужението, извършването и причастяването със Светите Тайни, дяволът ще ни препъва здраво.

55. При богослужението Църквата ни показва какво трябва да измолваме от Божието милосърдие с несъмнената надежда, че ще го получим, защото ние просим в името на Господа Иисуса Христа, Който е казал: “И каквото поискате от Отца в Мое име, ще го направя, за да се прослави Отец в Сина.” (Иоан. 14:13)

56. Когато си в храма, целият бъди като на небето с Бога; защото в храма е небесно... Общата молитва тук не е за нещо друго, житейско, а за спасението на душата, за опрощаване на греховете, за преуспяване в добродетелите и за даряване безсмъртие на душите ни - молитва за всички. Всичките си житейски грижи трябва да оставим настрана, когато влизаме в храма и заставаме в него.

57. Литургията е нагледно изобразяване чрез хора, различни предмети, думи и действия, на раждането, живота, учението, заповедите, чудесата и пророчествата, страданията, разпятието върху Кръста, смъртта, възкресението и възнесението на небето на Началника на нашата вяра, Господ Иисус Христос, единородният Син Божий. По време на Литургията Самият Той невидимо присъства. Самият Той действа и извършва всичко чрез свещеника и дякона, които са само Негови оръдия.

58. В църквата вие чувате гласовете на свещенослужителите, четците и певците, които пеят предимно за нашето помилване. Какво значи това? Това значи, че всички ние, колкото да сме в Божия храм, поради греховете си заслужаваме Божието наказание, и че - след като сме дошли в храма - преди всичко трябва да помним, че сме грешници, че сме дошли при Господа на небето и земята, Твореца и Благодетеля, ежедневно и ежечасно разгневяван от нашите неправди, да Го молим, всеки за себе си и дори - поради християнската любов - за другите, да ни помилва. Прошенията за помилване са или велики, или малки, или сугуби. Тъй като в Църквата няма нито една излишна дума, когато се пее сугуба ектения, трябва особено силно да се молим на Бога, от дълбините на душата, с най-съкрушено сърце, както се казва в началото на ектенията: “рцемъ вси отъ всея души, и отъ всего помышления нашего рцемъ” (всички да речем от цяла душа, и с целия наш помисъл да речем). В това време трябва да отстраним и най-малката хладина, най-малкото сърдечно невнимание, и като горим със смирен дух, станали целите внимание, да възнесем към Създателя най-топлата си молитва, да помилва нас, грешните. Но какво виждаме, когато свещенослужителят възглася и певците пеят, по време на великата и сугубата ектения? Предимно - обикновено невнимание и равнодушие у молещите се.

59. Ако твоят брат по време на служба стори нещо неправилно, или малко немарливо - не се дразни от него нито вътрешно, нито външно, но великодушно се отнеси към грешката му, като си спомниш, че самият ти в живота вършиш много, много грешки, че самият ти си човек с всякакви немощи, че Бог е дълготърпелив и многомилостив, и безчет прощава на теб и на всички ни нашите неправди. Спомни си думите от Господнята молитва: “и прости ни дълговете, както и ние прощаваме на длъжниците си”. Тези думи трябва винаги да ни напомнят, че самите ние по всяко време сме големи длъжници, големи грешници пред Бога, и като помним това, трябва да се смиряваме в дълбините на сърцето си и да не бъдем много строги към прегрешенията на братята, също като нас немощни - та както не съдим строго самите себе си, тъй да не съдим строго и другите, понеже братята са наши членове, все едно сме самите ние. Раздразнителността на характера произлиза от непознаване на себе си, от гордост, а още и от това, че не размисляме за силно увредената си природа и малко сме познали кроткия и смирен Иисус.

60. Тези, които отиват на Богослужение похапнали, доброволно се натоварват с ненужна и вредна тежест и предварително притъпяват сърцето си към молитвата, преграждайки достъпа до него за свети помисли и свети чувства. Особено трябва да се пазим да не ядем преди Богослужение. Трябва да помним, че Царството Божие “не е ястие и питие” (Рим. 14:17), т.е. не може да царува Бог в онова сърце, което е натегнало от преяждане и пиене.

61. За слава на пресветото име на Владиката Господ Исус Христос и Владичицата Богородица. - Хиляди пъти съм усещал в сърцето си как след причастяване със Светите Тайни или след усърдна домашна молитва - обичайната или поради някой сторен грях, страсти, скръб или притеснение - Господ, по молитвите на Владичицата, или самата Владичица заради благодтта на Господа, са ми давали сякаш нова природа на духа - чиста, добра, величествена, светла, мъдра, блага, вместо нечистата, унила и вяла, малодушна, мрачна, тъпа, зла. Много пъти съм се изменял с чудна, голяма промяна, за почуда на самия себе си, а често и на другите. Слава на Твоята сила, Господи! Слава на Твоята благодт, Господи! Слава на Твоята щедрост, Господи, която проявяваш към мене, грешния!

62. Училата недоучила младеж рядко ходи на църква, и въобще не държи сметка за своето духовно възпитание, сякаш го смята за ненужно, предадена на житейската суета. Трябва да се обърне внимание на това. То е плод на гордост и духовна недоразвитост. Смятат посещението на храма и общественото Богослужение за работа на простолудието и жените, а забравят, че в храма със страх Ангели служат заедно с човеците и за тях това е най-велико блаженство.

VI. СЪБОРНОСТ НА МОЛИТВАТА

63. Преживявай със сърцето думите от молитвата на Спасителя към Отца: “както Ти, Отче си в Мене, и Аз в Тебе, тъй и те да бъдат в нас едно” (Иоан. 17:21) и всякак се напърай да се съединиш с Бога и другите да съединяваш с Него; по всякакъв начин поддържай взаимното благочестиво единство, без да жалиш ни себе си, нито нещо свое за поддържане единството на любовта: защото Бог е нашият всемогъщ Животодател и всеблагият Подател на всичко; Той и живота ни ще опази, ако се наложи, щом се трудим за благо на ближните, и всичко необходимо ще даде, ако за да поддържаме взаимната любов, разпилеем имота си.

64. На молитва трябва да помним, че един на друг сме членове и трябва да се молим за всички, както показва и молитвата “Отче наш”. Апостолите са пример за това и всички светии. Ако помниш това и се молиш за другите, тогава и светите Ангели ще се молят за нас, като членове на едното Царство Христово, на едната Църква, на едно тяло. “С каквата мярка мерите, с такава ще ви се отмери.” (Мат. 7:2)

65. По време на обществена молитва цялото ти сърце да бъде при Бога и никак до нищо земно и за миг да не се прилепва; да имаш също пламенна любов към човешките души, заради Божията любов, и ревност за спасението им; моли се за тях, сякаш се намират в голяма беда. Казано е: “всички сме в беда, изложени на прелестта на лукавия”.

66. Какво ни внушава светата Църква, когато и при домашните, и при църковните молитви влага в устата ни молитви от името на всички, а не само от името на един? Внушава ни непрестанна взаимна любов, та ние винаги и във всичко, на молитва и в житейските си отношения, да се обичаме един друг като самите себе си, та ние - подражавайки на Бога в Три Лица, Които съставят височайше Единство, - самите да бъдем едно, съставено от мнозина. “Да бъдат всички едно: както Ти, Отче, си в Мене, и Аз в Тебе, тъй и те да бъдат в Нас едно.” (Иоан. 17:21) Общата молитва от името на всички ни учи и в живота да споделяме житейските нужди на другите, та и в живота при нас всичко да бъде общо, като че ли е едно, да се вижда взаимна

любов във всичко, тъй също всеки да употребява своите способности за благо на другите, кой както може, а не да заравя таланта си в земята, и да не бъде егоист и ленивец. Ако си мъдър - дай съвет на този, който не е; ако си образован - поучи невежата; ако си силен - помогни на безсилния; богат ли си - помогни на бедния.

67. Молейки се с хората заедно, понякога ние трябва да пробиваме с молитвата си сякаш най-твърда стена - човешките души, вкаменени от житейски пристрастия, - да преминем египетския мрак, мракът на страсти и пристрастия. Ето от какво понякога е тежко да се молиш. С колкото по-прости хора се молиш, толкова е по-леко.

68. Когато се молиш, старай се да се молиш повече за всички, отколкото само за себе си, по време на молитвата живо си представяй всички хора заедно с тебе като едно тяло, а всеки поотделно - като член на Тялото Христово и твой собствен член: "понеже сме членове един другиму". (Ефес. 4:25) За всички се моли така, както се молиш за себе си, със същата искреност и топлина; техните немощи, болести смятай за свои немощи и болести; тяхното духовно невежество, техните грехове и страсти - свое невежество, свои грехове и страсти; техните изкушения, напасти и разнообразни скърби - свои изкушения, напасти и скърби. Такава молитва с голямо благоволение приема Небесният Отец - общият за всички всеблаг Отец, у Когото няма лицеприятие (срв. Рим. 2:11), "нито сянка от промяна" (Иак. 1:17) - тази безпределна любов, която обгръща и запазва всички твари.

69. Не се лени усърдно да се молиш за другите, по тяхна молба или от себе си и заедно с тях - самият ти ще получиш от Бога милост - Божията благодат в сърцето, насладителна и укрепваща вярата и любовта ти към Бога и ближния. Тези думи са истинни, взети от опита. Ние обикновено не особено охотно, най-често при нужда или по навик се молим за другите, без пълно участие на сърцето. Трябва да се заставяме да се молим от все сърце, с много голяма вяра, с велико дръзновение, да получим голяма и богата милост от щедрия и великодаровит Бог. Казано е: "да проси с вяра и никак да не се съмнява; защото който се съмнява, прилича на морска вълна, издигана и размятана от вятъра". (Иак. 1:6) Приятно е на Господа, общият на всички ни Отец, когато ние охотно, с вяра и любов се молим един за друг, защото Той е любов, готова да милва всички заради взаимната любов. Дух Свети казва: "молете се един за други, за да се изцерите". (Иак. 5:16) Виждаш ли колко приятна Богу и действена е молитвата един за друг.

70. Християнинът трябва да се моли за всички християни като за себе си, Бог да им дари преуспяване в живота и вярата и духовен разум, а от греховете и страстите - освобождаване. Защо? Заради християнската любов, която вижда във всички християни свои членове и членове на Христа Бога, общият за всички Спасител, желае им същото, каквото на себе си, и също така всякак се старее да им прави това, което на себе си.

71. Когато чуждият, горд, зъл дух те смущава преди четене или когато четеш молитви към Господа Бога или Божията Майка, тогава си представи живо, че всички наоколо са деца на Небесния Отец, всемогъщият, безначален, безкраен, всеблаг и че Господ е техният Отец, и смело, мирно, радостно, свободно Му се моли от името на всички, без да се боиш нито от насмешките, нито от презрението, нито от злобата на хората от този свят. Не бъди лукав, срамувайки се от човешките лица; без съмнение, искрено се помоли на Небесния Отец, особено Господнята молитва казвай с благоговение, мирно, без да бързаш; изобщо всички молитви чети спокойно, гладко,

с благоговение, защото знаеш пред Кого ги говориш.

72. “Защото дето са двама или трима събрани в Мое име, там съм Аз посред тях.” (Мат. 18:20) Благоговей дори пред двама или трима, които се молят заедно: защото според обещанието на Господа Самият Той е сред тях; още повече благоговей пред многобройно събрание. Успешна и плодovита е съборната молитва, ако е дружна и единодушна (“събрани в Мое име”). Усърдната молитва на Църквата за апостол Петър начаса възлязла пред Божия престол и Господ пратил Своя Ангел по чудо да освободи от тъмницата Петър, когото Ирод искал да убие. Дружната молитва на апостолите Павел и Сила снела над тях чудесната небесна помощ на Светия Дух. (Деян. 12:5-11; 16:24-26)

73. Боже мой, как наслаждават сърцето любовта и искреното съчувствие на ближния! Кой би описал това блаженство на сърцето, проникнато от любовта на другите към мене и от моята любов към тях? Това е неопишуемо! Ако тук, на земята, така се наслаждаваме от взаимната любов, то с каква ли сладостна любов ще бъдем изпълнени на небесата, в съжителство с Бога, с Божията Майка, с небесните сили, със светите Божии човеци? Кой би могъл да си представи и да опише това блаженство и какво от временното, земното не бихме пожертвали, за да получим това неизказано блаженство на небесната любов? Боже, Твоето име е Любов - научи ме на истинската любов, силна като смъртта. Ето, аз вкусих изобилно от нейната сладост при общението - чрез дух на вяра в Тебе - с верните Твои раби и рабини и преизобилно съм омиротворен и оживотворен от нея. Утвърди това, Божието, което си създал у мене. О! Ако можеше да бъде така през всички дни! Дарявай ми по-често общение във вяра и любов с верните Твои раби, с Твоите храмове, с Твоята Църква, с Твоите членове!

74. Сладчайши Спасителю мой! Ти слезе, за да послужиш на човешкия род и не само в храма проповядваше словото на небесната истина, но обхождаше градове и села, без да страниш от никого, влизаше в домовете на всички, особено при тези, чието топло покаяние беше предвидил с Божествения Си взор. Ти не си стоеше у дома, но с любов общуваше с всички. Дари ни да имаме и ние това общение на любовта с Твоите люде, та да не се затваряме ние, Твоите пастири, по домовете си като в замъци или затвори, далеч от овцете Ти, излизайки само за служба в църквата или за треби по къщите, заради едното задължение, с едничките заучени молитви. Нека да се отварят устата ни за свободна реч, в духа на вярата и любовта с нашите енориаши. Да се разкрива и крепне нашата християнска любов към духовните ни чада чрез живо, свободно, отеческо събеседване с тях. О, каква наслада Си скрил Ти, Владико - наша Любов безпределна, - в духовната, съгрята от любовта беседа на духовния отец с чедата му, какво блаженство! И как да не се подвизаваш на земята с всички сили за това блаженство? А то е само слаб зачатък, само някакво бледо подобие на небесното блаженство на любовта! Особено много обичай общуването на благотворителността, както обществена, така и духовна - “А благотворителността и щедростта не забравяйте.” (Евр. 13:16)

75. Църквата, молеща се заедно, е велика Божия сила, която побеждава демонските пълчища и може да изпроси от Бога всеки съвършен дар, всякаква помощ, всякаво застъпничество, избавление, спасение.

76. Господ повече обича и чува молитвите ни, когато не сме сами и не само от себе си и не само за себе си се молим, а заедно, от всички и за всички.

VII. ЗА ГОСПОДНЯТА МОЛИТВА

77. Християнино! помни и винаги носи в мислите и в сърцето си великите слова на Господнята молитва: “Отче наш, Който си на небесата”. (Помни, Кой е нашият Отец? - Бог е нашият Отец, нашата Любов; кои сме ние? - ние сме Негови деца, а помежду си - братя; с каква любов помежду си трябва да живеят децата на такъв Баща? “Да бяхте чеда на Авраама, щяхте да вършите делата Авраамови”(Иоан. 8:39); какви дела тогава трябва да вършим ние?) “Да се свети Твоето име, да дойде Твоето царство, да бъде Твоята воля. Насъщния ни хляб дай ни днес” (нашият хляб (общо е всичко), а не мойт; самолюбието трябва да бъде прогонено от сърцата на Божиите чета: ние сме едно), “и прости ни дълговете...” (искаш и обичаш Бог да ти прощава греховете - смятай, че е редно и ти да прощаваш на хората, които са съгрешили срещу теб, като знаеш, че любовта е дълготърпелива и милосърдна.) “И не въведи нас в изкушение” (и самият ти не се поддавай на изкушението; “Той не ще даде да се поклати ногата ти; няма да задреме Оня, Който те пази:... Господ е твоя сянка откъм твоята дясна ръка” (Пс. 120:3-5), “но избави ни от лукавия” (сам не му се предавай доброволно и Господ няма да те даде на него). “Защото Твое е царството” (признавай за единствен цар Бога и единствено за Него работи), “и силата” (на Неговата всемогъща сила се уповавай), “и славата” (за Неговата слава ревнувай с всички сили и през целия си живот) “во веки” (Той е вечният Цар, а царството на сатаната бързо ще премине, защото е хищническо и лъжливо). Амин. Всичко това е истина. Помни повече от всичко тази молитва и честичко си я казвай наум и размишлявай за нея, какво означават всяка нейна дума, израз и прошение.

78. Казвайки: “Отче наш”, трябва да вярваме и да помним, че Небесният Отец никога не ни забравя и няма да ни забрави, защото кой добър, дори земен, баща забравя децата си и не се грижи за тях? “Аз няма да те забравя”, казва Господ (Ис. 49:15), “вашият Небесен Отец знае, че имате нужда от всичко това”. (Мат. 6:32) Усвоявай тези думи със сърцето си. Помни, че Небесният Отец постоянно те огражда с любов и грижа и не напразно се нарича твой Отец. - Отец не е име без значение и сила, а име с пълното си значение и сила.

79. За да разберем правилно думите на Господнята молитва: “не ни въвеждай в изкушение”, трябва да помним, че тази молитва е дадена на апостолите, когато помолили Христа да ги научи да се молят, дадена им е преди да слезе върху тях Дух Свети, когато сатаната ги поискал от Господа, за да ги сее като пшеница (вж. Лук. 22:31). Тогава апостолите били още слаби и лесно могли да паднат в изкушение (като Петър), затова и Спасителят влага в устата им думите: “не ни въвеждай в изкушение”. - А без изкушения на нашата вяра, надежда и любов не можем да живеем; изпитанията на сърдечните дълбини са нужни за самия човек, за да може той сам да види какъв е и да се поправи. Да, изкушенията са нужни, “за да се открият мислите на много сърца” (Лук. 2:35), да се открие твърдостта или слабостта на нашата вяра, знанието или невежеството, порочността или чистотата на сърцето, дали то се надява на Бога или на земното, дали обича себе си и тленното, или преди всичко Бога.

80. Никога не е тъй трудно да кажем от сърце: “да бъде, Отче, Твоята воля”, както при силна скръб или тежка болест, особено когато си онеправдан от хората, или при нападенията и коварствата на врага. Трудно е да кажем от сърце: “да бъде Твоята воля” и тогава, когато ние сами сме станали виновници за някое нещастие,

защото, мислим си, не Божията воля, а нашата ни е поставила в това положение, макар че нищо не става без Божията воля. Въобще, трудно е със сърцето да повярваме, че нашето страдание е воля Божия, когато сърцето знае и от вяра, и от опит, че Бог е нашето блаженство, и тъкмо затова е трудно в нещастieto да кажем: “да бъде Твоята воля”. Мислим си: няма това е Божия воля? Защо ли Бог ни мъчи? Защо другите са спокойни и щастливи? Какво сме сторили? Ще има ли край мъката ни? и т. н. Но когато на увредената ни природа е трудно да признае над себе си Божията воля, без която нищо не се случва, и да ѝ се покори със смирение, нека тъкмо тогава се покори, нека тъкмо тогава принесе на Господа своята скъпоценна жертва - сърдечната преданост към Него не само в спокойствието и щастieto, но в скръбта и нещастieto; своето суетно, погрешно мъдруване да покори на съвършената Божия премъдрост, защото колкото е далече небето от земята, толкова са отдалечени нашите помисли от Божията мисъл. (Срв. Ис. 55:8-9) Нека всеки човек принесе своя Исаак, своя единороден, своя обетован (комуто са обещани покой и блаженство, а не скръб) в жертва на Бога и да Му покаже своята вяра и своето послушание, да бъде достоен за Божиите дарове, от които се ползва или ще се ползва.

81. “Да бъде Твоята воля.” Например, когато ти искаш да си здрав и с всички сили се стараеш да бъдеш здрав и нищо да не те боли, а въпреки това си оставаш болен, казвай: “да бъде Твоята воля”; когато предприемаш нещо, а то не ти се удава, казвай: “да бъде Твоята воля”; когато правиш добро на другите, а ти се отплаща със зло, казвай: “да бъде Твоята воля”; или когато например искаш да спиш, а имаш безсъница, казвай: “да бъде Твоята воля”; и въобще, не се дразни, когато нещо става не по твоята воля и се научи във всичко да бъдеш покорен на волята на Небесния Отец. Ти би искал при теб да няма изкушения, а пък врагът ежедневно те мъчи с тях, разпалва те, всякак те притеснява - не се дразни, а казвай: “да бъде Твоята воля!”

82. “Отче наш! Да дойде Твоето царство.” Господ царува навсякъде по целия видим свят (Той е на всяко място) и във всички ангелски събори. С безкрайното Свое могъщество и правда Той царува и над злите духове, и над злите или несправедни човеци; едни от тях е свързал с вечните окови на мрака за Съда на великия ден, а други различно наказва още в този живот, ще ги накаже и в бъдещия с неугасим огън. Но Той, Истината, не царува в бесовете и нечестивите хора със Своята истина, защото в тях е лъжата; не царува с любов, защото в тях е злобата; в нечестивите хора не царува с вяра, не царува с надежда и любов, не царува в тях чрез точно изпълняване на Своите закони. “И защо Ме зовете: Господи! Господи! а не вършите, каквото ви казвам?” (Лук. 6:46) “Опазете Моите заповеди.” (Иоан. 14:15) Във всяко най-малко естествено действие на тялото и душата ми (например в словото) Той царува, защото моето тяло е подчинено на Неговите закони в храната, покоя, съня, растежа, ходенето; мисълта и словото се изграждат и действат по Неговите закони; - но Той не винаги царува в моето сърце, в моите сърдечни настроения и в моята свободна воля: аз често се поддавам на злото и върша зло вместо предложеното ми добро. Аз често Му се противя, на Неговите закони. Аз често съм маловерник, неверник, самолюбец, горделивец, презирам другите, завистник, скъперник, алчен, сребролюбец, плътоугодник, като за всичко угаждам на грешната си плът, честолюбив, нетърпелив, раздражителен, ленив, не върша или върша много малко добри дела, и то предимно по стечение на обстоятелствата, отколкото поради свободното предразположение и влечение на сърцето, не съм състрадателен към страдащите като към членове на едното тяло на Църквата; с една дума: не винаги царува в мене Господ - в помислите, чувствата, делата на вярата, надеждата и любовта ми.

83. При молитва е необходимо осъзнато, обмислено, изключително смирение. Трябва да помним кой говори и какво говори и това е особено необходимо при четене на Господнята молитва “Отче наш”. Смирението разрушава всички вражески коварства. Ах, колко много скрита гордост има в нас! Това, казваме, го знаем; от това нямам нужда; това не е за мене; това е излишно; в това не греша. Колко много собствено мъдруване!

84. Когато четем молитвата “Отче наш”, трябва да я четем с особено, ясно разбиране и въодушевление, а именно: 1. Да проумяваме дълбоко всяка дума и израз; 2. От цяла душа и с цяло сърце да искаме това, за което молим; 3. Да имаме ревност, усърдие да изпълняваме това, което Бог иска от нас в тази молитва; и 4. На дело да изпълняваме исканото.

85. “С дух и истина се покланяйте на Бога.” (Срв. Иоан.4:24) С истина - ти например казваш: “да се свети Твоето име”. Има ли у теб наистина желание да се свети Божието име чрез добрите дела на хората и чрез твоите? Ти казваш: “да дойде Твоето царство”; желяеш ли ти наистина да дойде Божието Царство, желяеш ли да бъдеш селение на Божия Дух, а не селище на греха? Дали не предпочиташ да си живееш в греховете? Казваш: “да бъде Твоята воля, както на небето, тъй и на земята”; не търсиш ли предимно своята воля, а не Божията? Да, така е! Казваш: “насыщния ни хляб дай ни днес”; но не казваш ли съвсем друго в сърцето си: не ми е нужно да моля от Тебе това, аз без молба го имам, нека да викат така, които нямат; или алчно търсим многото, незадоволявани с малко, или с това, което Бог ни е дал, не благодарим за това, което имаме; а трябва да благодарим. Присиш в молитвата си от Бога: “и прости ни дълговете, както и ние прощаваме на нашите длъжници”, а самият ти не мислиш ли: аз не съм кой знае какъв грешник, струва ми се, живея не по-зле от другите и нямам нужда да моля за опрощаване на грехове или дългове; а докато се молиш, в тебе няма ли недоволство от нещо, гняв и така ти нагло лъжеш в молитвата към Бога? Казваш: “не ни въвеждай в изкушение”, а самият ти не се ли тикаш, не си ли устремен и без изкушения към всевъзможни грехове? Казваш: “избави ни от лукавия”, а самият ти не живееш ли в съдружие с лукавия или със злото от всякакъв род, чийто началник е дяволът? Внимавай, езикът ти да не бъде в разногласие със сърцето; внимавай, не лъжи Господа, когато се молиш. Винаги имай предвид това, и тогава, когато четеш Господнята молитва, също и когато четеш други молитви; наблюдавай, сърцето ти съгласно ли е с това, което произнася езикът.

VIII. ЗА МОЛИТВАТА КЪМ СВЕТА БОГОРОДИЦА

86. Когато пристъпваш с молитва към Царицата Богородица, преди молитвата бъди твърдо уверен, че няма да тръгнеш от нея, без да получиш милост. Да мислиш така и да си уверен в това по отношение на нея е достойно и праведно. Тя е всемилостивата Майка на всемилостивия Бог Слово и нейните милости, неизразимо големи и безбройни, се прославят от всички времена и всички християнски църкви. Тя наистина е “бездна от благодост и щедрости”, както се казва в канона на Одититрия (Песен 5, ст.1). Затова и да се пристъпва с молитва към нея без тази увереност би било неразумно и дръзко, а съмнението би оскърбило нейната благодост, също както се оскърбява и Божията благодост, когато пристъпват с молитва към Бога, без надежда да получат исканото от Него. Как бързат за милост към някой високопоставен и богат човек, чиято милост е известна на всички, който многократно е доказвал своята милост? Обикновено с най-спокойна увереност и надежда да получат от него каквото

искат. Тъй и в молитвата не бива да се съмняваме и да проявяваме малодушие.

87. Дева Мария - тя е Владичицата най-добросърдечна на всички човешки синове и дъщери, защото е дъщеря на Бог Отец, Който е любов, Майка на Бог Слово - нашата любов, избрана невеста на Всесветия Дух, Който е любов, единосъщна с Отца и Словото. Как да не прибягваш към такава Владичица и да не чакаш от нея всички духовни блага!

88. Молете се, братя мои, на Божията Майка, когато буря от вражда и злоба се надига във вашия дом. Тя, всеблагата и всеблагомощната, лесно, съвсем лесно може да умири човешките сърца. Мирът и любовта произтичат от Единия Бог като от Извора си, а Владичицата е в Бога, едно е с Бога, и като майка на Христос-Мирът, ревнува и се моли за мир по целия свят, а най-много - между всички християни. Та тя има всеблагата мощ с един замах да прогонва от нас духовете на поднебесната злоба - тези незаспиващи, усърдни сеячи на злоба и вражда между хората - и на всички, които с вяра и любов прибягват под нейния властен покров, незабавно и бързо дава мир и любов. И самите вие бъдете ревниви към опазването на вярата и любовта във вашите сърца; ако сами не се грижите за това, няма да се удостоите и със застъпничеството на Божията Майка за вас пред Бога. При това самите вие бъдете винаги усърдни и благоговейни почитатели на Майката на Всевишния Господ, защото “достойно е наистина да те облажаваме, Богородице, присноблажена и пренепорочна”, най-висша от цялото творение, застъпнице за човешкия род. Постарайте се да възпитате у себе си дух на смирение, защото самата тя е смирена като никой друг от смъртните, и само на смирените гледа с любов. “Той милостно погледна унижеността на рабинята Си”, казва тя на Елисавета за “Бога, нейният Спасител”. (Лук. 1:48, 47)

89. От всички спасителни Божии дела на света Светата Църква най-много прославя величайшето чудо на Божието възплъщение и спасителните му последствия за човешкия род - Пречистата, Преблагословената Божия Майка: безбройни като морския пясък са тези похвали към Божията Майка, особено в каноните, стихирите, догматиците, акатистите. И тя е достойна за това, дори малко са всички тези похвали, защото тя се е удостоила да бъде Божия Майка и чрез нея Бог се е съединил с човеците и ги е обожествил. Ние трябва да дишаме чрез това тайнство на възплъщението, да се утвърждаваме в него.

90. Защо ли непрестанно възхваляме, следвайки гласа и призива на Църквата, Пренепорочната Владичица Богородица с множество песни и молитви? За да въздадем поне отчасти слава на нейното величие, святост, правда, изумителна чистота, смирена любов към Бога и към нас, недостойните, на нейното непрестанно ходатайство за нас; затова, за да помним и знаем тези безкрайно големи благодеяния, които Господ е излял чрез нея върху човешкия род. Защото чрез нея сме се удостоили вечно да славословим Светата Живоначална Троица, чрез нея Триипостасното Божество ни оживотворява и спасява. По-високо от херувимите, серафимите и всяка твар е възвеличена Света Богородица, християнино, заради твоето спасение и възвеличаване, тебе да спасява и да те закриля.

91. Къде, в кои инославни църкви се разбира, превъзнася, прославя и призовава непрекъснато името на Богородица така, както в нашата Православна Църква? Произнасяйте непрестанно и усърдно това име... Защото през вековете ние сме научили и сме се убедили колко силна и спасителна за нас е нейната молитва. Колко пъти е спасявала отечеството ни, градовете, нашия народ, селата и мнозина

поотделно - от всякакви беди и злини! Къде по земята се величае и превъзнася така, по достойнство - “достойно е наистина” - името на Пресвета Богородица, както в Православната Църква!

92. Докато Русия е православна и усърдно тачи Бога и Божията Майка, дотогава ще бъде всемогъща и непоколебима, защото от началото и досега тя е излизала от всички беди, укрепвала и се е разширявала след всичките войни и бедствени обстоятелства чрез застъпничеството и помощта на Божията Майка. И руските князе, царе, императори и христорлюбивото войнство винаги усърдно са почитали Приснодева Мария, Преблагословената Богородица като “по-чтима от херувимите и несравнимо по-славна от серафимите”.

93. Благодарни на пребързата наша Застъпница, Господарката Богородица, пречистата, преблагосърдечната Дева Мария, която заради нашата сърдечна молитва ни спасява от дяволските нападки и притеснения. Погледни към нея със сърдечния си взор в Духа Светаго - Който е навсякъде и всичко изпълващ и прост, - погледни я все едно, че е в самото ти сърце, и позови към нея: - Пребърза Застъпнице, Господарке Богородице Марие, спаси ме от врага, който ме препъва! - И тозчас, на мига, Тя ще те спаси заради вярата на сърцето ти, заради упованието в нея. И ще отстъпи от теб угнетението, огънят и тежкото униение. Дивно е спасението на Владичицата! То просто се излива в душата ти. Само погледни към нея с очите на сърцето, уверен в нейната благодост и благомошние. “Твоята вяра (ще) те спаси.” (Мат. 9:22)

94. О, ако чувахме и виждахме молитвата на Пресвета Дева Богородица, на Ангелите и светиите за нас и целия свят, бихме се ужасили и засрамили от своята леност, от небрежността си към молитвата; не само денем, но и сред нощ бихме ставали за молитва и славословие на Господнята благодост, на Божието дълготърпение, на Божието величие, на Божията премъдрост и всемогъща сила.

IX. ЗА МОЛИТВАТА КЪМ СВЕТИИТЕ

95. Светиите изпълнили думите на Господа; Господ изпълнява тяхната дума: те работили за Него, Той - за тях. “С каквато мярка мерите, е казал Господ, с такава ще ви се отмери” (Мат. 7:2). Ето защо Господ бързо изпълнява молитвите на светиите за нас.

96. “Авраам, Моят раб, ще се помоли... Моят раб Иов ще се помоли за вас... Моисей... Самуил... Илия.” (Иов. 42:8; срв. Бит. 20:7, 17; Иер.15:1; 3 Цар. 18:36; Пс. 98:6) Молитвите на светиите за нас са приятни на Господа, защото те са Божи верни раби.

97. Божиите свети са големи търговци, богати на всякакви душевни съкровища, на всякакви добродетели: кротост, смирение, въздържание, търпение, богатата вяра, надежда и любов. Затова и ние просим техните свети молитви - като бедни от богатите, - да ни помогнат в нашата духовна бедност, да ни научат да се молим и преуспяваме в християнските добродетели; и понеже имат дръзновение пред Бога, да се молят за опрощаване на нашите грехове и да ни предпазват от нови. Ходим в магазините на земните търговци, за да купуваме стоките им: как да не се

обръщаме към небесните търговци с усърдна молитва, все едно със сребро и злато, как да не си купуваме от тях ходатайство пред Бога да ни прости греховете и ни дари различни християнски добродетели! Струва ми се, това е съвсем естествено.

98. Призовавай светиите с непосрамваща вяра и нелицемерна любов, ако искаш да те чуят и да изпълнят молбата ти. Помни: всеки търси подобен на себе си. Светиите са угодили на Бога с вяра и любов, същото искат и от тебе. Към вярата и любовта прибави и подобаващото им благоговение.

99. Лютераните казват: “Защо трябва да просим молитвите на светците за нас? Ние молим Самия Бог” - и сами себе си опровергават: защо тогава те просят от пастора молитви за себе си? Нека се молят без пастор, щом всеки има еднакъв достъп до Бога и нямаме нужда от освещени молитвеници. Каква слепота! - Казват: молейки се на светиите, идолопоклонстваме. Не е вярно! Ние нито един светец не почитаме като Бог, на нито един светец не се молим като на Бога, а само просим неговите молитви за себе си; има ли дори сянка от идолопоклонство? Както молим живите свещенослужители и молитвеници пред Господа да се помолят за нас, така молим и небесните молитвеници, които поради своята любов към Бога имат голямо дръзновение пред Него; при това мнозина от тях и тук, на земята, са били молитвеници и ходатаи за света пред Бога; там, на небесата, това тяхно занимание продължава, получава по-големи размери и е особено силно, невъзпрепятствано от тромавата и ленива плът. Всички светии, макар да са завършили земното си поприще, са живи: “не е Бог на мъртви, а на живи, защото у Него всички са живи”. (Лук. 20:38)

100. Как ни чуват светиите? Чуват ни, защото са едно с нас в Светия Дух - “и те да бъдат в Нас едно” (Иоан. 17:21), като членове на едната Божия Църква, възглавявана от единия Христос, одушевявана от единия Дух Божий. - Светиите ни виждат и чуват в Светия Дух така, както ние с телесните очи и уши виждаме и чуваме посредством светлината и въздуха; но нашите телесни слух и зрение далеч не са свършени в сравнение с духовните слух и зрение: на далечно разстояние ние твърде много предмети не виждаме и твърде много звуци не чуваме. Духовното зрение и духовният слух са свършени: от тях не се изплъзва нито едно движение на сърцето, нито една мисъл, нито една дума, намерение, желание, защото Божият Дух - в Който пребивават, виждат и ни чуват светиите - е всевършен, всезнаещ, всичко вижда и чува, защото е вездесъщ.

101. Божиите светии са близко до вярващите сърца и, като най-искрени добри приятели, на мига са готови за помощ на верните и благочестивите, които ги призовават с вяра и любов. Земните помощници в повечето случаи трябва да пращаме да ги викат и понякога дълго чакаме, докато дойдат, а за тези духовни помощници не трябва да пращаме и дълго да изчакаме: вярата на молещия се в миг може да ги постави до самото ти сърце и според вярата може да получиш пълна помощ - разбирам духовна. Това, което говоря, говоря го от опит. Разбирам - бързо освобождаване от сърдечните скърби чрез застъпничеството и закрилата на светиите, особено чрез застъпничеството на нашата Владичица Богородица. Може би на това някои ще кажат, че тук действа простата вяра, или твърдата, решителна увереност, че ще бъде избавен от скърбите, а не застъпничеството на светиите пред Бога. Не. По какво се разбира? По това, че ако не призова в сърдечна молитва някой от известните ми (независимо кой) светии, ако не ги видя с очите на сърцето, няма да получа никаква помощ, колкото и да съм уверен, че мога да се спася и без тяхна помощ. Аз съзнавам, ясно усещам, че получавам помощ от името на тези светии, които

призовавам, заради живата вяра в тях. Тази работа става така, както обикновено и при земните дела. Отначало виждам своите помощници със сърдечна вяра. После, като ги видя, моля ги пак със сърцето, невидимо, но разбираемо от самосебе си; след това, получил невидимата помощ по съвсем незабележим начин, но осезаемо за душата, заедно с това получавам силното убеждение, че тази помощ е именно от тях, както болният, излекуван от лекар, е убеден, че е получил изцелението си именно от лекаря, а не от друго и не от самосебе си, а именно от лекаря. Всичко това става тъй просто, че трябва само очи - да се види.

102. Ако призоваваш който и да е светец, съмнявайки се, че той е близо до теб и те чува, а сърцето ти се свие притеснено, преломи себе си, или по-добре казано, тукатси преодолей с помощта на Господа Исуса Христа загнездения в сърцето ти клеветник (дявола), призиви светията със сърдечна увереност, че той е близо до тебе в Духа Светаго и чува твоята молитва: веднага ще ти стане леко. Тежестта и мъката в сърцето по време на молитва произлизат от неискреността, от лъжливостта и лукавството на нашето сърце, също както и в обикновен разговор с хората ние се чувстваме вътрешно неловко, когато разговаряме с тях не от сърце, неистинно, неискрено. “Мъчно е за тебе да риташ срещу ръжен.” (Деян. 26:14) Винаги и навсякъде бъди искрен по сърце и винаги ще имаш мир в

103. Трябва да се радвам, че твърде често ми се налага да нося в ума и сърцето и да произнасям с уста Божието име, името на Владичицата Богородица, светите Ангели и светите Божии угодници, както всекиго по име в течение на годината, така и споменаваните ежедневно в църковните молитви или в молебена при водосвет. Защото споменаваното искрено, от сърце, Божие име ни осветява, оживява и утешава, също така и името на Божията Майка, всесилната ходатайка; и светиите, нашите застъпници пред Бога, се молят за нас, когато ги призоваваме в молитва, осветяват ни със своите добродетели най-различно. Добре е да бъдеш в съюз с Бога и небесните жители.

104. Щом ние, грешните, молим и умоляваме Господа за себе си и за другите; щом още докато живеят на земята светиите се молят за другите и изпросват от Бога нужното за тях, то колко повече - когато светиите се преселят във вечността, и там са лице в лице с Бога. Поради силата на великата ходатайствена жертва на Божия Син, имат силата на ходатайство, по благодатта на Господа Исуса Христа, и молитвите на светиите, особено на Пречистата Негова Майка. - Това е въздаяние от Господа за заслугите на светиите.

105. Забележително: днес се усъмних - защото лукавият ме подтикна, разбира се, - в един израз от една молитва, а именно: “Един имаш власт да прощаваш греховете по молитвите на Пречистата Твоя Майка и всички светии” (3-та молитва за жена родилка в Първия ден) и бях посрамен в своето мъдруване: врагът ме срази, препъна, смущавайки ме по време на обществена молитва. Какво съгреших в мисълта си? - Аз помислих: “Как така Бог има власт да прощава грехове заради молитвите на Своята Пречиста Майка и на светиите, а не Самият Той, независимо?” Разбира се, има власт и без молитвите на другите, Той единствен има власт, но за да почете високите добродетели на светиите, особено на Своята Пречиста Майка, които като Негови приятели са Му угаждали до последния си дъх в земния живот, Той приема тяхното молитвено застъпничество за нас, недостойните, за нас, които често трябва да затваряме уста поради големите си и чести грехопадения. Припомнете си Моисей, който се застъпи за еврейския народ и изпроси живота му от разгневения Господ. Кой ще отрече, че и без Моисей Бог би могъл да пощади Своя народ - като

му дари продължение на живота - но тогава Господ би бил, тъй да се каже, неправо съден, дарявайки на тях, недостойните живота, живот, след като Самият е решил да ги погуби; но когато започнал да ги защитава Моисей - човек праведен, кротък и смирен, - взорът на правосъдния Бог се успокоил пред праведника, пред любовта му към Бога и към своя народ, и заради неговите заслуги Господ помилвал недостойните, заради праведника - неправедните. Тъй и сега, заради молитвата на Своята Пречиста Майка Той милва и нас, които поради огромните си и непрестанни грехове и беззакония, сами по себе си не сме достойни за Неговата милост. “Да се изправеха пред лицето Ми дори Моисей и Самуил, душата Ми пак няма да се приклони към тоя народ” (Иер. 15:1), казва Господ на Иеремиа за иудеите. От това се вижда, че Господ приема ходатайството на светиите за недобрите хора, когато греховете им не превишават мярата на Божието дълготърпение.

106. От собствен опит в живата сърдечна молитва можем да знаем, че светиите са приети в най-близко общение с Бога. Също от собствен опит знаем, че в общението с Бога чрез молитва и вяра умът ни необикновено се просветлява и придобива най-обширен обхват на действие: тогава той вижда онова, което в обичайното си състояние не вижда. От това следва, че светиите, пребивавайки в общение с Бога, чисти, освободени от телата, имат най-светлия, далеко зрящ ум и чуват нашите сърдечни молитви, и ако те са угодни Богу и полезни за нас, непременно ги изпълняват!

107. “Светителю отче Николае, моли Бога за нас!” На какво основание просим молитвите на светиите за себе си и те наистина ли се молят за нас, и действена ли е тяхната молитва? Сам Бог направо е изявявал волята Си на някои хора, които не са имали Неговата близост, например на Авимелех, който взел жената на Авраама, било заповядано да проси от Авраам той да се помоли за него; Иов се молил за своите приятели по явно откровение на Божията воля; молили са се Моисей, Самуил, Илия, всички пророци; Сам Господ, в човешкото Си естество, се е молил на Небесния Отец за Петър и за всички ученици. Светиите са заслужили да бъдат ходатаи за нас пред Бога със своите добродетели, със заслугите си като Негови угодници. Ако на земята справедливостта изисква някой човек, близък до Бога, да се помоли за другите (например свещеникът за хората), то защо не и на небесата? Всички свети са живи в Бога и заради нас - като виждат в Бога нашите нужди, съчувстват ни и са готови, поради нашите молитви, да ни помагат. Защо поради нашите молитви, а не иначе? Затова, да ни утвърдят във вярата и молитвения подвиг. И още: защо и живите искат онези, които се нуждаят от помощта им, да ги молят?

108. Когато призоваваме светиите в молитва, да произнесем името им от сърце вече означава, че сме ги приближили до самото си сърце. Проси тогава, без да се съмняваш, молитвите им и застъпничеството за тебе; те ще чуят и ще представят бързо, в миг, молитвата ти пред Владиката, пред Съществуващия навсякъде и Знаещия всичко...

109. Името на светиите, от членоразделни звуци, представлява все едно плътта на светеца или светицата... Сякаш в нашите устни в умален вид се отразяват съществата от горния и долния свят: - и всичко това чрез вярата, чрез вечно съществуващия Дух Свети, Който е навсякъде и всичко изпълва.

110. Когато призоваваме или прославяме светите Божии угодници, трябва да ги призоваваме или прославяме от все сърце, с пламенна душа; и така да ги доближим до себе си, да се доближим до тях и доколкото е възможно, да се уподобим на тях:

защото те тогава са с нас и за нас, когато ги призоваваме или прославяме с чисто сърце, и възнасят молитвите ни към Бога.

111. Господи! В молитва за нас пред Тебе привеждаме светиите, тези духовни благовония, това миро от Твоите аромати! Приеми техните благоухаещи от любов и чистота молитви за нас и ни избави от греховната смрад, защото нашите сърца са нечисти и устните скверни, и ние сме недостойни за най-сладостния разговор с Теб. Всичко у нас е земно, тленно, скверно, лукаво, а те, Твоите светии, са най-чисто миро, и най-много - Твоята Пречиста Майка, Твоят одушевен светлоносен палат, почиста от слънчевите светлини, по-благоуханна от всички аромати, защото с благоуханието на Нейната святост, на нейните божествени добродетели, са преизпълнени небето и земята.

112. Ти недоумяваш - как ни чуват от небесата светиите, когато им се молим. А слънчевите лъчи как се накланят от небесата до нас и светят навсякъде, по цялата земя? В духовния свят светиите са същото, каквото са слънчевите лъчи във веществения свят. Бог е вечното животворящо слънце, а светиите - лъчите на това умно Слънце. Както Господните очи постоянно гледат земята и родените на земята, така и очите на светиите не могат да не се обръщат натам, накъдето е обърнат промислителният взор на Господа на творението, и където е тяхното съкровище (телата им, делата им, свещените места, лицата, които са им предани). “Защото дете е съкровището ви, там ще бъде и сърцето ви.” (Мат. 6:21) Ти знаеш колко бързо вижда сърцето, надалече и ясно (особено предметите от духовния свят); забележи това във всички познания, особено в духовните, където твърде много се усвоява единствено чрез вярата (видяно със сърцето). Сърцето - това е окото на човешкото същество; колкото е то по-чисто, толкова по-бързо, по-надалече и по-ясно вижда. Но у Божиите светии това душевно око още в живота е доведено до възможната за човека чистота, а след смъртта, когато те се съединяват с Бога, то - чрез Божията благодат - става още по-светло и по-обхватно в границите на своето зрение. Ето затова светиите виждат твърде ясно, нашироко и надалече; виждат нашите духовни нужди; виждат и чуват всички, които ги призовават от все сърце, т.е. тези, чийто мислен взор е устремен право към тях и не помръква, не се затъмнява по време на устремяването си от съмнение и маловерие, когато сърдечните очи на молещите се съвпадат, така да се каже, с очите на призоваваните. Това е тайнствено зрение! Опитният разбира какво се говори. Затова, колко леко е да си във връзка със светиите. Стига само да очистиш зрението на сърцето, да го устремиш право към някой светия, да помолиш каквото ти е нужно - и ще бъде. А Господ какво е по отношение на зрението? Той целият е зрение, целият е светлина, целият е знание. Той винаги изпълва небето и земята и на всяко място вижда всичко. “Очите Господни са на всяко място: те виждат лошите и добрите.” (Притч. 15:3)

Х. МОЛИТВАТА ЗА БЛИЖНИТЕ

113. Моли се за опрощаване греховете на другите така, както се молиш за опрощаване на своите грехове, когато те разбиват от скръб, угнетяват душата ти, подтикват те с болка, съкрушено сърце и със сълзи да молиш Бога да те помилва; за спасението на другите се моли също както за своето собствено. Ако постигнеш това и го превърнеш в навик, ще получиш от Господа изобилие от духовни дарове, даровете на Светия Дух, Който обича душата, съпричастна към спасението на другите, защото Самият Той, Всесветият Дух, всячески иска да спаси всички ни,

стига само да не Му се противим, да не ожесточаваме сърцата си. “Сам Духът ходатайства за нас с неизказани въздишки.” (Рим. 8:26)

114. Ако искаш да поправиш недостатъците на някого, не мисли да го поправяш единствено със свои средства: сами ние повече разваляме работата с нашите собствени страсти, например с гордостта и произлизащата от нея раздражителност; но “възложи на Господа грижите си” (Пс. 54:23) и от все сърце Му се помоли - на Него, Който “изпитва” нашите “сърца и утроби” (срв. Пс. 7:10), Той Самият да просвети ума и сърцето на човека; ако Той види, че от твоята молитва дъха любов и се излива от цяло сърце, непременно ще изпълни желанието на сърцето ти и скоро ще кажеш, забелязал промяна у този, за когото се молиш: “десницата на Всевишния се е изменила.” (тази промяна е от десницата на Всевишния) (Пс. 76:11)

115. Ако видиш, че поради дяволско насилие някой е изцяло овладян сърдечно от някоя празна, земна работа (*idée fixe*), силно тъгува за това, постоянно за това говори и събужда у тебе досада - не се дразни, но твърдо уверен, че това е болест на духа от врага, бъди с болния тих и кротък, и веднага със спокойна, невъзмутима вяра се обърни с молитва към Бога и кажи тропара на Неръкотворния Образ: “На пречистия Твой образ се покланяме, Благий, просейки прошка на прегрешенията си, Христе Боже. Защото доброволно прие с плът да се издигнеш на Кръста, за да избавиш тези, които създаде, от робството на врага. Затова с благодарност Ти пеем: с радост Си изпълнил всичко, Спасителю наш, Който дойде да спасиш света”.

116. Ако виждаш у ближния недостатъци и страсти, моли се за него; моли се за всекиго, дори за врага си. Ако видиш горд и своенравен брат, който се държи горделиво с теб или с другите, моли се за него Бог да просветли ума му и да стрее неговото сърце с огъня на Своята благодат, казвай: “Господи, научи Твоя раб, паднал в дяволска гордост, на кротост и смирение и отмахни от сърцето му мрака и бремето на сатанинската горделивост!” - Ако видиш злобен, моли се: “Господи, направи добър този Твой раб чрез Твоята благодат!” - За сребролюбив и алчен казвай: “Наше нетленно Съкровище и неизчерпаемо Богатство! Дари на този Твой раб, сътворен по Твой образ и подобие, да познае измамността на богатството и че всичко земно е суета, сянка и сън. Като трева са дните на всеки човек и като паяжина, и Ти единствен си богатството, покоя и радостта за нас!” - Когато видиш завистлив, моли се: “Господи, просвети ума и сърцето на този Твой раб, да познае огромните, безбройни и непонятни за ума Твои дарове, които е приел от неизброимите Твои щедрости, но заслепен от страстите си е забравил Тебе и Твоите богати дарове, и бидейки богат с Твоите блага, се е помислил за беден, и затова поглежда лукаво към благата на Твоите раби, с които, о, пренеописуема Доброта, ошедряваш всички, всекиго според силите му и по намерението на Твоята воля. Вдигни, Всеблагий Владико, покривалото на дявола от сърдечните очи на Твоя раб и му дари сърдечно съкрушение и сълзи на покаяние и благодарност, да не се зарадва за него врагът, че по негова собствена воля жив го е уловил, и да не го отскубне от ръцете Ти!” - Когато видиш пиан, кажи от сърце: “Господи, погледни милостиво към Твоя раб, подмамен от лъжата на стомаха и плътското веселие, дари му да познае сладостта на въздържанието и поста и произлизащите от него плодове на духа.” - Ако видиш пристрастен към хранта, намерил в нея своето блаженство, кажи: “Господи, най-сладка наша Храна, която никога не свършва, а пребивава във вечен живот! Очисти този Твой раб, целият превърнат в плът и отчужден от Твоя Дух, от скверността на чревоугодието, и дай му да познае сладостта на Твоята животворяща духовна храна - Твоята Плът и Кръв - и на светото, живо и действено Твое слово!” - Така или по такъв начин се моли за всички, които съгрешават, и не дръзвай никого да презираш

заради греха му, или да му отмъщаваш, защото така само биха се увеличили раните на съгрешаващия. Поправяй чрез съвети, заплахи и наказания, ако те биха послужили като средство за прекратяване на злото или за ограничаването му в рамките на умереното.

117. Слава на Пресветата, Единосъщна, и Животворяща Троица! Когато дяволът ме притисне с недоволство, ненавист към ближния заради нещо си житейско, плътско, и ми стане тежко, мъчително, аз ставам, въздигам сърдечните си очи към Света Троица и казвам: “Отче, Сине, Всесвети Душе, помилуй ме!”, а самият аз гледам в името на Отца и Сина и Светия Дух сякаш самото същество на Пресвета Троица, Която същностно присъства навсякъде - дори в едната дума, - и гледай: тутакси ти става леко и побягва врагът от всесилното приснопокланяемо Име, изчезва като дим. “Слава на Тебе, Света и единосъщна, и животворяща, и неразделна Троице!” (Възглас в началото на утрентата) Пресвета Троице! Научи ме да презирам всичко земно, научи ме да търся мир, доволство, блаженство единствено у Тебе. А да не се възгордея поради благодатното внимание на Пресвета Троица и даряваното ми спасение, да помня, че Бог Троица милостиво гледа всеки червей, всяко птиченце. Ще припомня още, че някои християни, отдали много сили за Божието име, ще чуят някога от Господа думите: “махнете се от Мене”, “не ви познавам” (Мат. 7:23; 25:12), защото са живели неевангелски живот. Пресвета Троице! Опази ме от гордостта и ме научи на смиреномъдрие! Ти благодно и бързо ме чуваш и спасяваш; аз мога да се възгордея от тази милост, да превърна Твоята безкрайна благодост и милосърдие в повод за самохвалство, като че аз самият съм бил достоен за такова внимание, сякаш съм извършил нещо добро! Опази ме, скрий ме, Премилосърдна Троице, Отче, Сине и Душе Свети с покроя на Твоите крила от всякакъв грях.

XI. МОЛИТВАТА ЗА ПОКОЙНИЦИТЕ

118. Когато ще се молиш за упокой на душата на някой починал, принуди се да се помолиш за него от цяла душа и помни, че това е съществен твой дълг, а не само на свещеника и клирика. Представи си колко нужен е покой на починалия и как са му потребни молитвите на живите за него, понеже е член на едното тяло на Църквата, как бесовете спорят с ангелите за неговата душа и как трепери тя, като не знае каква участ ще я постигне навеки. Много значи пред Владиката молитвата с вяра и любов за покойника. Представи си също колко нужен ти е покой, когато те стегнат веригите на греховете, и как усърдно се молиш тогава, с колко искреност, жар, сила се молиш на Господа и на пречистата Богородица и как се радваш и тържествуваш, когато след усърдна молитва си получил освобождение от греховете и душевен покой. Приложи това и към душата на покойника: неговата душа също се нуждае от молитва - сега вече от твоята молитва, защото тя сама не може да се моли плодотворно; и неговата душа се нуждае от покоя, който ти можеш да му изпросиш чрез топла молитва, с благодеянието в полза на неговата душа и особено чрез принасянето на Безкръвната Жертва за него.

119. За покойните се моли така, сякаш твоята душа се намира в ада, сред пламъците, и самият ти се мъчиш; чувствай техните мъки със сърцето си и пламенно, пламенно се моли за упокоението им в място светло и злачно, в място прохладно.

120. Моли се на Господа за упокой на твоите починали праотци, отци и братя ежедневно, сутрин и вечер, за да е жива у теб паметта за смъртта и да не гасне у тебе надеждата за бъдещия живот след смъртта, за да се смирява ежедневно духът ти при

мисълта за бързотечния твой живот.

ХІІ. ПОКАЯНИЕТО ПРИ МОЛИТВА

121. Ако нещо съгрешиш пред Бога (а ние всеки ден твърде много грешим), веднага кажи в сърцето си с вяра в Господа, Който чува вопъла на твоето сърце, със смирено съзнание и чувство за своите грехове, псалома “Помилвай ме, Боже, по голямата Си милост...” и прочети сърдечно целия псалом; ако от първия път не подейства, повтори го, само че още по-сърдечно, още по-прочувствено и тогава за теб незабавно ще възсия спасение от Господа и мир в душата ти. Винаги така се съкрушавай: това е сигурно, изпитано средство срещу греховете. Ако пък не получиш облекчение, обвинявай самия себе си - значи си се молил без съкрушение, без смирение в сърцето, без твърдото желание да получиш от Бога прошка на греховете; значи, леко те е ранил грехът.

122. Понякога човек привидно се моли усърдно, но неговата молитва не му донася плодове на покой и сърдечна радост в Духа Светаго. Защо? Защото молейки се с готовите молитви, той не се е разкалял искрено за греховете, които е извършил през този ден, с които е осквернил сърцето си, този храм Христов, и е разгневил Господа. Но само да си спомни за тях и да се разкае, съвсем искрено и безпристрастно да осъди себе си - и тозчас ще се въдвори в сърцето му онзи “мир, който надвишава всеки ум”. (Фил. 4:7) В църковните молитви има изброени грехове, но не всички, и често не се споменават тъкмо онези, с които сме свързали себе си; Трябва непременно ти сам да ги изброиш в молитвата с ясно съзнание за тяхната важност, с чувство на смирение и сърдечно съкрушение. Затова и във вечерните молитви при изброяване на греховете се казва: или това и това, или нещо друго лошо извърших, т.е. предоставя се на нашата воля да споменем едни или други грехове.

123. Покаянието трябва да бъде искрено и напълно свободно, а не подбудено от времето или обичая, или от лицето на изповядващия. Иначе това няма да бъде покаяние. Казано е: “покайте се, защото се приближи царството небесно”. (Мат. 4:17) Приблужи се, тоест само дойде, няма нужда дълго да го търсите, то търси вас, вашето свободно предразположение, тоест: сами се разкайвайте със сърдечно съкрушение. За кръщаваните от Йоана се казва: “И се кръщаваха (казано е за кръщаваните от Йоана), като изповядваха греховете си” (Мат. 3:6), тоест: сами признаваха греховете си. А тъй като нашата молитва е преди всичко покаяние и прошение за опрощаване на греховете, тя непременно трябва винаги да бъде искрена и съвършено свободна, а не насилена, принудена от обичая и навика. Такава също трябва да бъде молитвата и тогава, когато е благодарение и славословие. Благодарността предполага пълнота на свободното живо чувство в душата на облагодетелствания, което свободно се излива от устата: “от препълнено сърце говорят устата”. (Мат. 12:34) Славословието предполага възторг на удивление у човека, който съзерцава делата на безкрайната Божия благодост, премъдрост и всемогъщество в нравствения и вещественния свят, затова, естествено, и то също трябва да бъде съвършено свободно и разумно дело. Въобще молитвата трябва да бъде свободно и напълно съзнателно изливане на човешката душа пред Бога. “Изливам душата си пред Господа” (Молитвата на Анна, майката на Самуил - 1 Цар. 1:15).

124. На молитва е нужно искрено съжаление за греховете, искрено разкаяние -

изброявайки греховете, посочени в молитвите, да ги изричаме, чувствайки ги със сърцето като свои собствени. Нужно е още и пламенно желание занапред да не извършваме тези грехове.

ХІІІ. ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕТО НА ПЛЪТТА ПРИ МОЛИТВА

125. Защо е нужна продължителна молитва? За да може чрез продължителността на усърдната молитва да се сгреят нашите охладнели от продължителната суета, окаменели сърца. Защото странно е да мислим, а още повече - да искаме, закоравялото, оплетено в житейска суета сърце да може бързо да се проникне от топлината на вярата и любовта към Бога по време на молитва. Не, за това са нужни труд и труд, време и време. "Царството небесно бива насилвано и насилници го грабят." (Мат. 11:12) Не идва бързо Царството Божие в сърцето, след като хората така усърдно бягат от него. Сам Господ ни показва волята Си, да не се молим кратко, когато дава за пример вдовицата, която дълго време ходила при съдията да му досажда с молбите си. (Лук. 18:2-6) Та нали Господ, нали нашият Отец Небесен, знае преди да Го помолим какво ни трябва (Мат. 6:8), от какво се нуждаем, но ние Него не познаваме както трябва, на земната суета сме повече предани, а не на Небесния Отец; затова Той, поради Своята премъдрост и милосърдие, превръща нашите нужди в предлог да ни обърне към Него. Обърнете се, Мои заблудени чеда, поне сега към Мене, вашият Отец, с цялото си сърце, ако преди бяхте далече от Мене, поне сега затоплете с вяра и любов към Мене сърцата си, които преди бяха хладни.

126. На молитва не угаждай на ленивата плът - не бързай: плътта, като се мъчи и отегчава от святото дело, избързва по-скоро да свърши, за да се успокои или да се заеме с плътски, житейски работи.

127. Когато извършваш молитва или правило, особено по книга, не бързай от дума на дума, без да си прочувствал истината им, без да си ги положил в сърцето, но направи си труда - и прави това постоянно - да чувстваш със сърцето истината на онова, което говориш. Сърцето ти ще се противи - понякога с леност и каменно безчувствие към това, което четеш, понякога със съмнение и неверие, с един вътрешен огън и притеснение, понякога с разсеяност и отклоняване към най-различни земни неща и грижи, понякога ще ти припомня обида от ближния с чувство за отмъщение и ненавист към него, понякога с представи за удоволствията на света или с представа за удоволствието от четенето на романи и въобще на светски книги - но ти не бъди самолюбив, побеждавай сърцето си, дай го на Бога като благоприятна жертва. "Синко, дай си мен сърцето" (Притч. 23:26), и твоята молитва ще те сроди, ще те съедини с Бога и с цялото небе, и ти ще се изпълниш с Духа и плодовете Му: правда, мир и радост, любов, кротост, дълготърпение, сърдечно умиление. - Иска ти се бързо да свършиш молитвеното правило, за да дадеш покой на изтощеното тяло? Помоли се от сърце и ще заспиш най-спокойния, тих и здрав сън. Не бързай да се помолиш как да е: за половин час молитва ще спечелиш цели три часа най-здрав сън. Бързаш за служба или за работа? Ставай по-рано, не се успивай - и се помоли усърдно - ще придобиеш спокойствие, енергия и успех в работата за целия ден. Сърцето тегли към нещата от житейската суета? Преломи го; нека неговото съкровище да бъде не земната суета, а Бог: научи сърцето си чрез молитвата да се привързва повече към Бога, нежели към суетата на света, за да не бъдеш посрамен в дни на болест или в часа на твоята смърт като богат на светска суета и беден на вяра,

надежда и любов. Ако не се молиш така, както ти казах аз, няма да преуспееш в живота и вярата и в духовния разум.

128. Не вярвай на плътта си, която те заплашва с несъстоятелност по време на молитва: лъже. Ще застанеш на молитва - ще видиш, че плътта се превръща в твоя покорна робиня. Молитвата и нея съживява. Винаги помни, че плътта е лъжлива.

129. На хората, които малко се молят, сърцето е слабо; и ето, когато поискат да се молят, сърцето отпада, ръцете, тялото и мисълта отмаляват и те трудно се молят. Трябва да преодолееш себе си: постарай се да се молиш от все сърце, защото хубаво и леко е от все сърце да се молиш.

130. Не се оставяй на молитва да бъдеш победен от плътта и врага, който действа чрез нея; “не клевети с езика си”, “и в сърце си говори истина”. (Пс. 14:3,2) - Самият ти мисли и чувствай така, както говориш в молитвата си, а не на езика ти да е мед, а в сърцето - лед; ако врагът веднъж те победи, после вече ще трябва да се отбраняваш, да отстояваш свободата си - като късче земя, завзета от врага, - а сърцето ти ще отстъпи от Господа. В духовния живот нищо не пренебрегвай, нищо не смятай за малко, незаслужаващо особено внимание: чрез малките грехове дяволът ни води към големите. И най-важното - старай се винаги да бъдеш истинен в сърцето си. Когато ти е най-трудно да се бориш с плътта, тъкмо тогава покажи своята твърдост, тъкмо тогава не отслабвай в борбата, като добър воин Христов.

131. Плътската нега, каменното безчувствие към всичко духовно, свещено, е вражеско притеснение, макар че плътският човек не го смята за притеснение, защото работи за него; но които искат да живеят духовно, го смятат за притеснение, защото не допуска Бога до сърцето, не позволява да се излее в сърцето съживителната и просвещаваща душата Божия благодат, прави душата неплодна за делата на вярата, надеждата и любовта. Ставаш един такъв плътски, без дух. О, колко разнообразни са нападенията! Стига да поскърбиш от сърце поради това вкаменяващо безчувствие, стига да проплачеш пред Господа: то ще премине; и сърцето ти ще се сгрее, ще се смекчи, ще стане способно за духовни съзercания и святи чувства.

132. Не щади себе си за сърдечна молитва дори тогава, когато целия ден си прекарал в трудове. Ни най-малко не бъди небрежен към св. молитва, цялата я кажи на Господа от сърце, виж, тя е дело Божие. “Който е сложил ръката си върху ралото и погледва назад, не е годен за Царството Божие” (Лук. 9:62). Ако си допуснал нехайна молитва, не от все сърце, няма да заспиш (ако молитвата е пред сън), докато не изплачеш греха си пред Бога. Това не на всеки се случва, но на усъвършенствалите се. Внимавай, не слагай плътта си по-високо от Бога, но заради Него и телесния покой пренебрегвай. Каквото молитвено правило си се заел да изпълниш (ако е дълго молитвено правило, цялото правило изпълни добре; ако е кратко - също), изпълни го с цялата си добросъвестност и не върши Божието дело с раздвоено сърце, тъй че едната половина да принадлежи на Бога, а другата на твоята плът. Ревността на Господа Бога не ще изтърпи лукавството ти, твоето самосъжаление. Ще те предаде Той на дявола, а дяволът няма да даде покой на сърцето ти заради пренебрежението към Този, Който е истинският покой на твоето сърце, и Който винаги ще прави това за твое добро, за да задържи сърцето ти близо до Бога, защото всяка неискрена молитва отдалечава сърцето от Бога и го въоръжава срещу самия човек, и обратно - всяка искрена молитва приближава човешкото сърце към Бога и го прави близо до Бога. Затова вярвай на тези думи: ако претупаш молитвата заради телесния покой, за да си починеш по-скоро, ще загубиш и телесния, и душевния покой. Ах! С колко

труд, пот и сълзи се постига приближаването на сърцето ни към Бога; и мигар ние отново ще правим самата своя молитва (небрежната) средство за отдалечаване от Бога, и Бог ли да не възревнува от това? Нали Му е жал и за нас, и за нашите предишни трудове, и ето, Той иска да ни накара непременно да се обърнем към Него отново от все сърце. Той иска ние винаги да принадлежим на Него.

133. Както след недостойно причастяване, тъй и след недостойна, хладна молитва, еднакво тежко става на душата. Това означава, че Господ не влиза в сърцето ни, оскърбен от сърдечното неверие и студенината ни, а допуска да се загнездят в сърцето злите духове, та да ни даде да почувстваме разликата между Неговото и тяхното иго.

XIV. ЗА МРАКА И КОЗНИТЕ НА ВРАГА ПО ВРЕМЕ НА МОЛИТВА

134. Понякога по време на молитва има минути на убийствен мрак и притеснение в сърцето, причинени от сърдечното неверие (неверието е мрак). В тези минути не бъди малодушен, а си припомни, че ако Божествената светлина у теб е пресекнала, тя винаги сияе с пълен блясък и величие у Бога, в Божията Църква, земна и небесна, както и във вещественния свят, където са видими “вечната Му сила и Божеството”. (Рим. 1:20) Не мисли, че истината отпада: тя никога няма да отпадне, защото истината е Самият Бог и всичко съществуващо има свое основание и причина у Него - отпада от истината само твоето слабо, грешно, тъмно сърце, което не винаги може да издържи напрежението на нейната светлина и не винаги е способно да понесе нейната чистота, а само тогава, когато се очиства или е очистено от греха, първопричината за духовния мрак. Доказателство за това най-близо можеш да намериш у самия себе си. Когато светлината на вярата, или Божията истина, живее в сърцето ти, то е спокойно, твърдо, силно, живо; а когато тя пресекне, то става неспокойно, слабо като разлюлявана от вятъра тръстика, безжизнено. Не обръщай внимание на този сатанински мрак. Прогонвай го от сърцето си със знака на Животворящия Кръст.

135. Има в живота на благочестивите християни часове на изоставеност от Бога - часове на дяволски мрак, - тогава човек от дълбините на сърцето си зове към Бога: Защо си ме отхвърлил от лицето Си, Светлина незалязваща? И ето, покрил ме е, цялата ми душа, чуждият мрак на жалкия, злобния сатана; тежко е за душата в неговия мъчителен мрак, който създава предчувствие за мъките на мрачния ад; но обърни ме, Спасителю, към светлината на Твоите заповеди и поправи моя духовен път, усърдно Те моля.

136. Когато по време на молитва униение и тъга овладеят сърцето ти, знай, че това е от дявола, който всякак се старае да те препъне на молитва. Дръж се мъжествено и чрез паметта за Бога прогонвай убийствените усещания. Забележете: ако не в мислите, врагът често се опитва в сърцето да хули името на всесилния Бог. Кое е сърдечна хула към Бога? Съмнението, неверието, униението, неизтърпяването на Божиите наказания и ропотът - всички страсти. Чрез неверието в истината и Божията благодост врагът изригва хула срещу истината, благодостта и всемогъществото на Бога; чрез униението - също срещу Неговата благодост, изобщо чрез поривите на човешките страсти се хули всеблагият Промисъл и Божията истинност.

137. Ето, ти се молиш, молитвата ти е успешна, имаш вътрешно уверение, че Господ я чува и благоволи към нея; имаш мир в помислите си, леко и сладостно е на сърцето ти; но ето че към края на молитвата, при най-малкото отпускане на сърцето и помислите, в сърцето ти нахлува някакво тежко бреме, някакъв огън, който разслабва сърцето ти, и усещаш безкрайна тежест от молитвата и отвращение към нея, вместо предишната лекота и предразположение към нея. Не се отчайвай, приятелю - това са коварствата на врага, който обича да ни се присмива, особено към края на нашите благочестиви занимания, за да изпаднем в униние и да сметнем за изгубени всичките си досегашни трудове в святото дело. Поучи се от това и занапред не угасвай духа си нито за минута през време на молитвата - моли се постоянно с дух и истина и не лъжи на молитва Господа с нито една дума, т.е. нито една дума не произнасяй притворно, лицемерно, нека цялата твоя молитва да бъде един израз на истината, тръба на Светия Дух, и с нито една дума да не послужи на вражеската лъжа, да не става оръдие на дявола. А за сваляне бремето на врага от душата ти и за угасяване на неговия огън сърдечно се помоли на Господа, като от сърце си признаеш вината пред Него - лицемерието при произнасяне на молитвата, - и ще получиш облекчение и мир. Не бързай, всичко говори и прави спокойно. Ще успееш! Врагът те припира и смуцава, защото от смутената припряност полза няма.

138. За да се очисти и възпламени молитвата ни, Господ допуска дяволът мъчително да разгори нашите вътрешности, та като чувстваме у себе си чуждия огън и страдаме от него, да се стараем да внесем в сърцето си чрез смирена молитва Божия огън, огънят на Светия Дух, който оживотворява сърцата.

139. По време на домашна и обществена молитва, когато се бориш с дяволското лукавство и разсейването на мислите, припомняй си за простотата на истината и си казвай: “просто е”, т.е. аз вярвам във всичко, което е измолено простосърдечно, и за всичко се моля просто, а твоето лукавство, враже мой, твоите хули, мерзости, мечтания - отхвърлям. Начало и основа, и извор на цялото ти мислене, на твоите думи и на твоята дейност да бъде смирението, осъзнаването на своето нищожество и пълнотата на Божеството, създало и изпълващо всичко - “Който върши всичко у всички”. (1 Кор. 12:6) Който е заразен с гордост, той към всичко е склонен да показва презрение, дори към светите и божествени неща: гордостта мислено унищожава или осквернява всяка добра мисъл, слово, дело, всяко Божие творение. Това е умъртвяващият дъх на сатаната.

140. Когато четеш каноните и акатистите на Спасителя и Божията Майка и канона на Ангела Пазител, и при четене на молитви, дяволът започне да шепне в сърцето ти: “не е вярно, не е истина, пресилено е, преувеличава”, и да ограбва от сърцето ти силата (истината) на молитвените слова, тогава бъди като “глух, който не чува” и “безумен” (Срв. Пс. 37:14; 1 Кор. 3:18) и нито за миг не се съгласявай в сърцето си с лъжите на врага и не мъдрувай с неговата адска лъжовна мъдрост, а твърдо вярвай в цялата пълнота на истината в Църковните молитви и песнопения, като знаеш, че това са слова на Светия Дух, Който чрез устата на светите човеци е провъзгласил хвала, подобаваща на Спасителя, на Божията Майка, на светиите. Помни, че Църквата е “стълб и крепило на истината”. (1 Тим. 3:15)

141. По време на молитва понякога чувстваш едно откъсване от Бога и отчаяние, не бива да се поддаваш на това чувство - то е от дявола, - а трябва да казваш в сърцето си: “не се отчайвам аз, окаяният, за своето спасение, но пристъпвам, надявайки се на Твоето безмерно милосърдие”. (1 Причастна мол.)

142. Когато по време на устна молитва дяволът започне да подкопава думите с дъждец от най-тънички мисли, казвай: “владичеството на Спасителя е във всяко слово и звук”.

143. Случва се още по време на молитва сърцето ни богопротивно да се срамува пред хората от думите на молитвата или от Самия Господ Бог, и да произнасяме молитвите вяло, не от сърце. Трябва да стъпчем този богопротивен, човекоугоднически, дяволски срам и страх и да произнасяме молитвите от душа, на висок глас, простосърдечно, като си представяме, че пред нас е единствено Бог и всичко останало сякаш не съществува. “Защото който се срами от Мене и от думите Ми в тоя прелюбодеен и грешен род, и Син Човечески ще се срами от него, кога дойде в славата на Отца Си със Своите ангели” (Марк. 8:38).

144. Дяволът обикновено се вмъква у нас чрез един лъжовен помисъл или лъжлива мисъл и греховно пожелание, а после работи у нас и ни безпокои: толкова прост е той. Не се ли вселява Господ Бог на духовете още по-лесно у нас чрез единствена мисъл, чрез истинската свята любов и с нас пребивава, и действа у нас, и става за нас всичко! Затова, моли се, без да се съмняваш, просто, т.е. в простота на сърцето, без да се съмняваш: както е лесно да мислиш, така и да се молиш трябва да е лесно.

145. Не обръщай внимание на омрачаването, огъня и вражеските притеснения по време на молитва, а твърдо се довери със сърцето на думите от молитвата с увереността, че в тях са скрити съкровища на Светия Дух: истина, светлина, животворен огън, прошка на греховете, простор, покой и радост в сърцето, живот и блаженство.

146. И Божиите светии ги е обхващало дяволското отчаяние и униние. Какво остава нас, грешните? О, нас врагът често ни ранява със сърдечно озлобяване, унижение и люто униние! Трябва постоянно да се обръщаме към Господа, всяка минута да бъдем с Него, за да не ни овладява вражеското озлобяване и униние. Има и друго средство за спасяване от вражеското униние - широкият път на света: само се предай на удоволствията на света, и ще те остави унинието, поне през времето на удоволствията; а после ще те повлече към тези удоволствия и те ще станат необходимост за тебе, ти ще намираш в тях, и само в тях единствено, отрада и веселие; но да пази Бог всеки християнин от това - с такива средства да се спасява от дяволското униние. По-добре върви по тесния път, търпи унинието, и често търси помощ и спасение при Господа Иисуса Христа, Който радва онези, които заради Него се трудят за спасението си, отколкото да слезеш на широкия и гладък път на света, и там чрез удоволствията на плътта да си купиш освобождаване от духа на унинието. Чрез духа на унинието врагът е прогонил мнозина от тесния и спасителен път на широкия и гладък, но гибелен път.

147. По време на молитва, при силни изкушения от дявола, всичките си грижи възложи на Господа, защото той се грижи за тебе. (Срв.1 Петр. 5:7) На молитва само вярвай на Господа, че е отдясно на тебе, и всичко ще ти бъде възможно.

148. Колкото по-точно и силно е средството, което ни свързва с Бога (молитвата и покаянието), толкова повече насочва разрушителното си действие към него Божият и нашият противник, който за това използва всичко: и предразположението на нашето тяло към леност, и слабостта на душата, нейната привързаност към земните

блага и грижи, съмнението, тъй познато на всички, маловерието, неверието, скверните лукави и хулни помисли, сърдечната тежест, помрачаването на мисълта - всичко това чрез действието на врага е насочено към невнимателните, за да ни препъне на молитва, на тази стълба, която ни възкачва при Бога. И затова са тъй малко искрените, усърдни молитвеници; затова и тъй рядко постят, каят се и се причастяват християните - може би половината от тях не биха и постили, ако гражданският закон не повеляваше ежегодно всички да се изповядват и причастяват. Които са изпитали, знаят всичко това.

XV. ЗА МОЛИТВАТА ПРЕД ИКОНИТЕ

149. С каквата сила започнеш да се молиш с дух и истина пред светата икона, на Спасителя например, с такава сила към иконата се притегля духът на този, който е изобразен на иконата - тъй че ако вярата ти в присъствието на лицето, изобразено на иконата, е достигнала дотам, че виждаш живо това лице, то наистина със своята благодат е тук. Пример - чудотворните икони, които говорят, от които изтичат сълзи, кръв и пр.; затова именно те всички гледат необикновено живо и изразително. Какво е невъзможно за Бога, Който може да оживи камъка и да направи от него човек? - Също тъй чудесно Той може да стори това и с живописния образ. "Всичко е възможно за вярващия" (Марк. 9:23) и при вярващия чудно слиза Всевишният. - Със знака на Животворящия Кръст се съединява Той и чудодейства.

150. Иконите на Спасителя във всеки православен дом изобразяват Неговото вездеприсъствие, Неговото владичество на всяко място, а ликовете на светиите - съприсъствието, или близостта на светиите до нас, чрез Божията благодат, като членове на едното тяло на Църквата, съединени под една Глава - Христос.

151. Когато се моля на моя Бог със сърдечна, жива, съвършена вяра, тогава аз съм близък не само с Него, както син и Баща, които живеят в един дом, но и с всички висши небесни сили, с всички светии, които царуват на небесата: и те никак не са отдалечени от мен, както моите икони, пред които се моля. Затова е прекрасен нашият обичай да имаме по домовете си икони на Господа, на Неговата Пречиста Майка, на Архангелите и Ангела Пазител, на светиите и да се молим пред тях: близостта им до нашия телесен взор означава още по-голямата им близост до душевния взор, въоръжен с вяра несъмнена. Близост: "Такава радост, казвам ви, бива пред Ангелите Божии и за един каещ се грешник" (Лук. 15:7, 10), както в родителския дом братята се радват, когато провинилият се пред бащата техен брат се разкайва за обидата, нанесена на родителя с лошо поведение.

152. Покланяйки се на иконите, първо, аз почитам в тях Бога, родил безначалния Син - Своя жив Образ, Който е дал веществено битие на безкрайната мисъл на Бог Отец, сътворявайки световите и всички твари, съществуващи в Божията мисъл, и човека, сътворен по образ и подобие Божие; второ, аз почитам образа на възплътения Бог; трето, уважавам самия себе си, своя образ на безсмъртен богоподобен човек, призван да бъде участник на божественото естество, едно с Господа, храм на Светия Дух. Също така аз неволно съм принуден да почитам иконите и поради това, че виждам проявяващата се чрез тях спасителна за верните и наказваща неверните сила Божия, както виждам и усещам същата тази сила и в образа на Господния Кръст, който поради чудодейната си сила се нарича животворен. По всички тези причини за мен иконите заместват самите лица, чиито

имена носят. - Ликовете на светиите от нашите икони изразяват близостта ни по дух до Божиите светии, които всички са живи у Бога и в Светия Дух винаги са близо до нас, поради сърдечната ни вяра и молитвата към тях. Защото какво може да бъде далечно за Божия Дух, вездесъщия и всичко изпълващ, и “всевиждащ и проникващ всички умни, чисти и най-тънки духове”? (Прем. 7:23) Радост “бива пред Ангелите Божии и за един каещ се грешник”. (Лук. 15:7,10) Значи не само за Бога, но и за Ангелите са открити настроенята на нашата душа. “Застанал пред Тебе и пред страшните и свети Твои Ангели, принасям лукавите си и беззаконни деяния, като ги откривам и разобличавам.” (Мол. 4 пред прич.)

153. Ако някой ви попита защо се молите на бездушни икони и каква ви е ползата от тях - кажете му, че от нашите икони получаваме несравнимо повече полза, отколкото от най-добрия и благодетелен човек; кажете му, че от иконите винаги приивжда благодатна сила и помощ за душата, която ви предпазва от грехове, скърби и болести, особено от иконите на Спасителя и Божията Майка; че един сърдечен поглед, отправен с вяра към тях като към живи, които се намират близо до нас, спасява от люти скърби, страсти и душевен мрак, че ако докосването до дрехата на Спасителя и кърпите на апостолите правело болните здрави, то колко повече ликовете на Спасителя и Божията Майка са силни да изцерят вярващите от всякаква скръб, заради вярата в Господа и Божията Майка.

154. Гледате иконата на Спасителя и виждате, че Той се визира във вас с най-светлите очи - и този взор е знак именно за това, че Той наистина ви гледа със Своите по-светли от слънцето очи, и вижда всички ваши мисли, чува всички ваши сърдечни желания и въздишки. Иконата си е икона - с линии и символи изобразява това, което е неопишимо и необозначимо, а разбираемо единствено чрез вяра. И тъй, вярвайте, че Спасителят всякога ви гледа и вижда всички вас - с всичките ви мисли, скърби, въздишки, във всички ваши обстоятелства, като на длан. “Ето, на Своите длани съм те начертал; твоите стени са винаги отпреде Ми” (Ис. 49:16), казва Господ. Колко много утеха, живот има в тези слова на всевластния Промислител! Затова, молете се пред иконата на Спасителя като пред Самия Него. Той, човеколюбецът, със Своята благодат присъства в нея и с очите, изписани върху нея, наистина се визира във вас: “Очите Господни са на всяко място” (Притч. 15:3), значи - и на иконата; а със слуха, изобразен на нея, ви чува. Но помнете, че Неговите очи са очи Богови и ушите Му - уши на Вездесъщия Бог.

155. Както ти виждаш на иконата лицето на Божията Майка, така и тя, Пречистата майка на Незаспиващото Око (Господа) вижда цялата ти душа, всичките помисли, чувства, намерения, начинания, всичките ти страсти, слабости, недостатъци, разбира се, и добродетелите, всичките ти въздишки, сълзи, цялото благоговение, чува благодарността, славословието, всички тайни и явни молитви. Чудно е нейното знание, защото Тя е Майка на Всезнаещия и Вездесъщия, Който е създал нашите сърца.

XVI. ЗА ДЕЙСТВИЯТА, СЪПЪТСТВАЩИ МОЛИТВАТА

156. Ще принесе на Господа, на Владичицата или на Ангела и на светията веществена светлина, та заради техните молитви да ми даде Владиката благодатна, духовна светлина, та да ме възведе от греховната тъма в светлината на Божието

познание и добродетелта; ще принесе веществен огън, та да разпали в сърцето ми благодатния огън на Светия Дух и да потуши огъня на страстите в моето окаяно сърце; ще принесе с желание светилник, та и самият аз да стана светилник, който гори и свети на всички в храма на Църквата. Ето защо слагам свещички пред иконите, ето какво си мисля, когато поставям светилник в свещника. Признавам си, аз поставям свещи пред иконите с надежда да получа духовни блага от тези свети и пресвети лица, които са изписани на тях - признавам духовното си користолюбие. Впрочем - такъв е законът на взаимността - да очакваш дар за дар: “с каквато мярка мерите, с такава ще ви се отмери”. (Мат. 7:2) Аз съм човек немощен плътски, грешен - такъв съм; не винаги мога да принеса на моя Господ или на Пречистата Негова Майка или на Божия Ангел и на светията горящо с вяра и любов сърце, ще принеса тогава в дар на небесата - като човек плътски, веществен - поне веществен дар: горяща свещ. Като види Владиката от небесата малкия дар на моето усърдие, ще ми даде в замяна повече: само Той е богат, аз съм нищ и беден; Той е в непристъпна светлина, аз в мрак; аз съм маловерен: ще ме дари с вяра; аз съм беден на любов: нека да обогати сърцето ми с това безценно небесно съкровище; аз съм безсилен за всяко добро: да ми даде сила. - У мен има желание за небесни блага, имам и веществен залог: ще ми даде великодаровитият Господ заради молитвите на Пречистата Своя Майка, на Ангелите и на Своите светии всичко, което е нужно за спасението ми.

157. Молейки се, всичко вършете с разбиране. Когато доливате елей в кандилото, представяйте си, че Животодателят всеки ден и час, всяка минута от вашия живот поддържа живота ви чрез Своя Дух, и ежедневно чрез съня в телесно, а чрез молитвата и Божието слово в духовно отношение, влива у вас елея на живота, чрез който горят душата и тялото ви. Когато поставяте свещ пред иконата, спомнете си, че и вашият живот е като горяща свещ: ще догори и ще угасне; или че някои я принуждават да изгаря по-бързо отколкото трябва чрез страстите, преяждането, виното и други удоволствия.

158. Не скъпи восъчната свещ, която палиш по време на молитва пред Господа: помни, че ти я палиш пред Живеещия в непристъпна светлина, Който и теб просвещава със светлината Си. Твоята свещичка е като жертва на всесъжение пред Господа; нека тя бъде дар Богу от чисто сърце. Да ти напомня, че и самият ти си длъжен да бъдеш светилник, горящ и светещ. “Той беше”, казано е за Иоан Предтеча, “светило, което гори и свети”. (Иоан. 5:35)

159. Когато се прекръстваш, вярвай и постоянно помни, че на Кръста твоите грехове са приковани. Когато паднеш в грях, веднага искрено осъди себе си, прекръсти се и кажи: “Господи! На Кръста Ти прикова нашите грехове, прикови на Твоя Кръст и този мой грях и “помилвай ме, по голямата Си милост” (Пс. 50:3) - и грехът ти ще се очисти. Амин.

160. Когато се прекръстваме, с трите пръста поставяме горния край на Кръста - върху челото - изобразявайки Отца, Който е несътворен Разум; долния върху утробата - изобразявайки Сина, роден преди всички векове от утробата на Отца; и напречната част - на рамената, или мишците си - изобразявайки Светия Дух, Който е мишца, или сила Господня, или ръка Господня, както е казано: “И кому се откри мишцата Господня?” (Иоан. 12:38; Ис. 53:1), или: “И биде върху мене там ръката на Господа” (Иезек. 3:22), т.е. Дух Свети. Още образи на Света Троица в човека: мислещият ум - образ на Бог Отец; сърцето, където умът пребивава и изобразява себе си - образ на Божия Син, ипостасната Божия Премъдрост; устата, чрез която излиза това, което е в мислите и на сърцето, и е образ на Дух Свети. “Духна и им казва:

приемете Духа Светаго.” (Иоан. 20:22) Когато “от сърцето излизат зли помисли, убийства, прелюбодеяния, блудства, кражби, лъжесвидетелства, хули...” (Мат. 15:19), значи излиза злият дух, загнезден в човека... А когато “добрият човек от доброто съкровище на сърцето си изнася добро” (Лук. 6:45), това е образ на изхождането на Светия Дух от Отца чрез Сина. Велик е човекът! Не напразно е казано: “Аз рекох: вие сте богове, вие сте всички синове на Всевишния”. (Пс. 81:6) “Ако Той нарече богове ония, към които бе отправено словото Божие и не може да се наруши Писанието” (т.е., което е казано, казано е вярно, неотменимо), “на Тогова ли, Когото Отец освети и прати в света, вие казвате: богохулстваш, защото рекох: Аз съм Син Божий?” (Иоан. 10:35-36) О, достойнство! О, човешко величие! Гледай на човека, особено на християнина, не иначе, а като на Божи син, и го приемай като Божи син, разговаряй с него, отнасяй се с него като с Божи син по благодат в Христа Иисуса, нашия Господ.

XVII. ЗА УМЕРЕНОСТТА В МОЛИТВАТА

161. Ако нямаш твърда, непосрамваща вяра в Бога, че Той е Всеблаг и Всеомогъщ, не пристъпвай да Го молиш прибързано да ти дари каквото и да е благо: защото дяволът ще те срази и ще те нарани с маловерие или неверие, че е възможно да се изпълни твоята молитва и ще си тръгнеш от Божието лице посрамен, унил и мрачен. Не бъди лекомислен, но най-напред седни и пресметни, по Господнята дума, своето душевно имане, или претегли вярата си - “дали имаш каквото е нужно за доизкарването”, защото като видят твоето неразумие, бесовете ще започнат да ти се присмиват, казвайки: “тоя човек почна да строи и не можа да доизкара”. (Лук. 14:28-30) И тъй, преди молитвата прецени степента на твоята вяра и ако я намериш достатъчна, жива, твърда, непосрамваща - пристъпвай смело “към престола на благодатта, за да получи(ш) милост и да намери(м) благодат за благовременна помощ”. (Евр. 4:16)

162. Във всички религиозни дела бъди умерен, защото благоразумно е добродетелта да е с мярка, съответно на силите, обстоятелствата на време, място, предшестващите трудове. Добре е, например, да се молим с чисто сърце, но щом като няма съответствие между молитвата и силите ти (енергията), различните обстоятелства на място и време, с предшестващите я трудове, тя вече няма да бъде добродетел. Затова апостол Петър казва: “привнесете към... добродетелта знание (т.е. не се увличайте само след сърцето), към знанието въздържание, към въздържанието търпение”. (2 Петр. 1:5-6)

XVIII. ЗА ИИСУСОВАТА МОЛИТВА

163. Две сили, напълно противоположни помежду си, ми влияят: добрата сила и злата сила, силата на живота и смъртоносната сила. Тъй като са духовни сили, и двете са невидими. Добрата сила, след моята свободна, искрена молитва, винаги прогонва злата сила и злата сила е силна само чрез злото, което се крие у мен. За да не бъдем постоянно притеснявани от злия дух, трябва винаги да носим в сърцето си Иисусовата молитва: “Иисусе, Сине Божий, помилвай ме!” Срещу невидимия (дявола) - невидимия Бог, срещу силния - Всеомогъщия.

164. Имаш ли Христа в сърцето, страхувай се да не Го загубиш, а с Него и сърдечния покой; тежко е да се започва отначало, усилията след отпадането отново да се прилепиш към Него ще бъдат големи и ще струва много горчиви сълзи. С всички сили се дръж за Христа, придобивай Го, и не губи светото дръзновение пред Него.

165. Христос, въведен в сърцето с вяра, се възцарява в него с мир и радост. Не напразно се казва за Бога: “святъ еси и во святыхъ почиваеши” (свят си и почиваш в светиите).

166. Всичките ми беди идват от моята невидима мисъл и от невидимото мое сърце затова и невидим Спасител ми трябва, Който познава сърцата ни. О, Иисусе, Сине Божий, крепост моя! О, светлина на ума ми! Мир, радост, широта в сърцето ми - слава на Тебе! Слава на Тебе, Избавителю от невидимите мои врагове, които воюват срещу ума и сърцето ми и ме поразяват в самия извор на моя живот, в най-чувствителното ми място.

167. С мислените очи на сърцето си виждам как мислено вдишвам в сърцето си Христа, как Той влиза в него и веднага го успокоява и услажда. О, нека никога да не оставам сам, без Теб, Жизнодавче, мое дихание, моя радост! Зле ми е без Тебе.

168. При молитва следвай правилото, че по-добре е да кажеш пет думи от сърце, отколкото хиляди слова с езика си. Когато виждаш, че сърцето ти е хладно и неохотно се моли, поспри, съгрей сърцето си с някоя жива представа, например на твоето окаяно положение или на твоята духовна бедност, нищета и слепота или с представата за големите ежеминутни Божии благодеяния към тебе и човешкия род, а особено към християните, и тогава се моли без да бързаш, с топло чувство; дори ако не успееш да прочетеш навреме всички молитви, не е беда, а от незабързаната, топла молитва ще получиш несравнимо повече, отколкото ако прочетеш всички молитви, но бързо, безчувствено. “Предпочитам да кажа пет думи разбрани..., отколкото хиляди думи на език непознат.” (1 Кор. 14:19) Разбира се, много добре би било, с нужното чувство и хиляди слова да се кажат на молитва. Господ не изоставя тези, които за Него се трудят, и дълго стоят пред Него - с каквато мярка мерят, с такава и Той им отмерва, и според изобилието на искрени слова в тяхната молитва, изпраща в душите им изобилие от светлина, духовна топлина, мир и радост. Добре е да се молим продължително и непрестанно, ала “не всички възприемат тая дума, но ония, на които е дадено; (...) Който може възприе, нека възприеме”. (Мат. 19:11,12) Които не могат да издържат на продължителна молитва, по-добре кратко да се молят, но с пламенна душа.

169. Ти не можеш без благодатна помощ да победиш нито една страст, нито един грях - винаги моли за помощ Христа, своя Спасител. Нали Той затова дойде в света, затова пострада, умря и възкръсна, за да ни помага във всичко, за да ни спасява от греха и насилието на страстите, за да очисти греховете ни, за да ни дава в Светия Дух сила да вършим добри дела, за да ни просвещава, да ни укрепва, да ни умиротворява. Казваш: как да се спасиш, когато грехът е на всяка крачка и всяка минута грешиш? Отговорът е прост: на всяка крачка, всяка минута призовавай Спасителя, помни Спасителя и ще се спасиш, ще спасиш и други.

170. Светло и топло, и спокойно ми е, когато с душата си съм обърнат изцяло към мисленото Слънце, Слънцето на Правдата, към Христа, моя Бог. И се стапя ледът в сърцето ми, отнемат се нечистотата и тленността му, изчезва мракът,

отстъпва духовната смърт, възцарява се небесният живот и нищо земно не ме вълнува.

171. Когато се молиш Богу, представяй си Неговата близост не иначе, а така: всяка минута ти дишаш чрез Него, движиш се, просвещаваш се, успокояваш се, утешаваш се и укрепваш - с една дума - чрез Него живееш, както е казано в Писанието: “чрез Него живеем, и се движим, и съществуваме”, “Сам дава на всички живот и дишане и всичко”, “близо до тебе е словото, в твоите уста и в твоето сърце, (...) ако с устата си изповядваш Господа Исуса, и със сърцето си повярваш, (...) ще се спасиш”. (Деян. 17:28,25; Рим. 10:8-9)

172. Когато си много млад, или живееш живота на грешния свят, тогава познаваш и Христа Спасителя, и човешкия и Божи враг, злобния сатана, само по едното име, и си мислиш, че Христос е далеч от тебе - на небето, а дяволът някъде съществува, но въобще не е наблизко, не е край тебе, и макар да чуваш, че е зъл, смяташ, че неговата злоба не те засяга; но когато станеш на зряла възраст, и встъпиш в подвижническия живот, когато започнеш да служиш на Бога с чиста съвест, тогава ще изпиташ в сърцето си и благото иго на Спасителя, и тежкото, непоносимо иго на сатаната, който безпощадно ни нанася скърби.

173. Когато се молиш на Господа, гледай със сърдечните очи навътре в себе си, в своята душа; Господ е там, в мислите ти, и в правилните движения на твоето сърце, както и извън тебе, и на всяко място. Той е “близо до тебе” (...), “в твоите уста и в твоето сърце” (Рим. 10:8), а не на небесата само или в бездната.

174. Сърцето ни ежедневно умира от духовна смърт. Топлата молитва със сълзи е неговото съживяване, възвръщащото се негово дихание. Ако не се молим ежедневно с духовна топлина, лесно е бързо да умрем духовно.

175. Когато те покрие мракът на окаения - съмнение, униение, отчаяние, смут, - тогава призови, само че от все сърце, най-сладостното име на Исуса Христа, в него ще намериш всичко - и светлина, и подкрепа, и упование, и утеха, и покой, ще намериш в него истинската благодат, милост, щедрост: всичко това ще намериш в едното име заключено, като в някоя богата съкровищница.

XIX. МОЛИТВЕНИТЕ ОБРЪЩЕНИЯ НА СВЕТИ ИОАН КРОНЩАДСКИ

176. Човешката душа е свободна сила, понеже тя може да стане или добра, или зла сила, според това каква насока ще ѝ дадеш самият ти. Господи, Сила всемогъща! Утвърди моята немощна душа във всяка добродетел. Върху непоклатимия камък на Твоите заповеди утвърди слабото във всяко добро мое сърце, Господи! Аз ежедневно от опит разбирам, че без Тебе съм нищо; че без Теб не мога да извърша нищо добро; без Теб у мене има само зло в различни разновидности; без Теб аз съм погибелен син. О, пренеизречима благодат, изпълни с Твоята благодат сърцето ми. Най-много от всичко Те моля: обдари ме да Те обичам с цялото си сърце и моя близен - като себе си. Да не бъда злобен, горд, презрителен, непокорен, но да бъда незлобив, смирен, нежно почтителен и послушен. Амин.

177. Господи, да не бъдат Твоите дарове, духовни и веществени, у нас и чрез нас напразни: придай им спасително и полезно движение. Стори това у всички. Да се преумножат Твоите таланти, Господи, чрез личната действеност на всеки от нас.

178. Не допускай, Господи, нито за миг да върша волята на Твоя и моя враг - дявола - но да върша непрестанно единствено Твоята воля, на моя Бог и Цар: Ти единствен, истински Царю мой, чрез Когото царете царуват, дай ми да се покорявам на Тебе, да благоговеея пред Тебе винаги искрено и твърдо. "Дойдете да се поклоним на Царя, нашия Бог, да служим Господу със страх и да се радваме пред Него с трепет." (Срв. Пс. 94:6; 2:11) Господи! Дай ми да виждам моите прегрешения, за да не презирам подобните на мен грешници и да не изпитвам зло в сърцето си към тях поради греховете им; да бих презирал себе си по достойнство, като първи грешник, и към самия себе си - към моя плътски човек - винаги да изпитвам непримирима злоба. "Ако някой (...) не намрази (...) дори и самия си живот, той не може да бъде Мой ученик" (Лук. 14:26), казва Господ.

179. О, безкрайно велик Благодетелю, Спасителю мой! Когато си представя безкрайно развратената от най-различни грехове и страсти моя природа, и от това духът ми отпада и унива, тогава - стига само да си спомня за Тебе, че Ти дойде да обновиш разяденото от греха мое естество и да дариш на моето безчестие, на моите срамоти ангелско благородство, дори повече от ангелско, благородството на Божия Син - заради вярата в Тебе, заради новото раждане от вода и Дух и заради причастяването със Светите Твои Тайни - тогава моят дух мигновено се възправя от унието, отърсва от себе си безчестието на страстите и целият се изпълва с благодарност към Тебе. Слава на Тебе, безкрайна Благост и Сила, Сине Божий!

180. Слава на Тебе, Всесвети и Животворящи Душе, Който от Отца изхождаш и в Сина винаги почиваш (Стихира от службата в деня на Света Троица), Който си неразделен от Отца и Сина! Слава на Тебе, Сине Божий, Който изгонваш бесове с Божия Дух (срв. Мат. 12:28; Лук. 11:20), Който устройваш чрез Него нашето спасение, като ни освещаваш, умъдряваш, укрепваш! Слава на Тебе, Отче, Който винаги благоволиш към нас чрез Сина в Светия Дух! Неразделна Троице Единице, помилвай ни!

181. Душе Свети, жив, личен, господствен, жива връзка на Отца и Сина - помилвай ме!

182. Душе свети, Животворящ и обединяващ цялото създание, и предимно разумните създания, сила на цялото създание, помилвай ме!

183. Плени ме, Владико, в сладкия плен на Твоя Свети Дух, та "като потоците на юг" (Пс. 125:4) да потекат думите ми за Твоя слава и за спасение на Твоите люде! Дари ми този сладък и могъщ вътрешен подтик да излагам свободно върху хартията пълнотата на духовните видения и усещания! Да бъде езикът ми "перо на бързописец" (Пс. 44:2) на Всесветия Дух!

184. Господи! Дари ме с просто сърце, незлобливо, открито, вярващо, любещо, щедро, достойно вместилище за Тебе, Всеблагия!

185. Аз гледам само към Тебе, Владико, със сърдечните си очи, аз вярвам в Теб несъмнено. Ти Сам знаеш с какво и как да ме дариш. Ти - Съкровище на всички блага, Ти - изобилно разливаща се над всички благост, премъдрост, всемогъщество.

Тъй и в тебе се вирам, о, Владичице, Самата ти ме запази и помилвай ме!

186. Спаси нас, твоя род, Владичице! Спаси нас, твоите единокръвни! Спаси ни, Майко на Живота и Майко на всички нас, макар че ние сме недостойни да те наричаме своя Майка! Очисти, освети, утвърди и спаси ни с твоите молитви!

187. Блага Владичице! Покажи и винаги показвай владичеството си над мен и твоите люде, богобоязливи и благонравни - като ни избавяш чрез нашата молитва от скверните, лукави и хулни помисли, от всички грехове и страсти и от всички дяволски коварства, защото си блага, Майчице Божия!

188. Дева Мария - тя е Владичицата най-добросърдечна на всички човешки синове и дъщери, защото е дъщеря на Бог Отец, Който е любов, Майка на Бог Слово - нашата любов, избрана невеста на Всесветия Дух, Който е любов, единосъщна с Отца и Словото. Как да не прибягваш към такава Владичица и да не чакаш от нея всякакви духовни блага!

189. Благодаря Ти, Господи, Владико и Съдийо мой, задето ме учиш да Ти се моля просто, и ме чуваш, когато викам към Тебе, и ме избавяш от греховете и скърбите ми, и на просторно поставяш нозете ми. Ето, викнах към Тебе в греха на моето лукавство с думите на църковната молитва: "Господи Боже наш, Който чрез покаянието си дарил опрощение на човеците..." и веднага щом я завърших, мир и лекота се въдвориха в душата ми. 29 юни 1864 г.

190. Човеколюбче Господи, Иисусе Христе, Сине Божий, благодаря от цялото си сърце задето чу молитвата ми за любов към ближния и презрение към земното и изля в моето сърце мирна, разумна, сладостна любов. Утвърди, Боже, у мен това, заради молитвите на Пречистата наша Владичица Богородица, и да бъда аз Твое чедо, Господи, и Нейно най-истинско чедо. Юли, 26-тия ден, 1864 г. 11 часа вечерта.

191. Господи! Ти дойде да ни спасиш чрез вярата в Тебе, ето вярвам, че Ти си моят Спасител, спаси ме! Ти дойде да обновиш моето развратено от греха естество - обнови мен, развратения от страстите и похотите, обнови ме и душевно, и телесно, да бъда чист по сърце и здрав телом, за слава на Твоето име. Ти дойде да ни избавиш от робството на врага - избави ме от робството на всезлюбния враг, нечистия, скверен и мерзък, който воюва в моите членове и ме скланя, насила ме въвлича в грях. Ти дойде да ни просветиш - просвети помраченото от страсти мое сърце. Ти дойде да събереш разпръснатото - събери моите мисли, разпръснати от врага. Ти дойде да ни подкрепиш в нашите немощи и рече: "силата Ми се в немощ напълно проявява", и Твоят апостол казва: "С много по-голяма радост ще се хваля с немощите си, за да се всели в мене силата Христова" (2 Кор. 12:9); ето, аз съм крайно немощен и не мога без Тебе да върша нищо добро; не мога без Тебе нито да мисля, нито да чувствам доброто, ни да желая доброто, ни да говоря, нито да върша; аз съм напълно немощен за всяко добро без Тебе; дай ми благодатта, дай ми светлината и силата да мисля и да чувствам доброто и лесно да го върша, да говоря и правя това, което е благоугодно на Тебе. Ето, целият си живот предавам на Тебе, Христа Бога, моят Спасител, моят Обновител; очисти, освети и спаси ме. "Сърце чисто създай в мене, Боже, и правия дух обнови вътре в мене." (Пс. 50:12) Помогни ми: близка и скорошна е без Теб гибелта ми всеки час.

192. Утринна молитва. Боже! Творче и Владико на света! Погледни милостиво към Твоето създание, украсено с Твоя Божествен образ, в тези утринни часове, за да

оживи и просвети окото Ти, хилядократно по-светло от слънчевите лъчи, моята тъмна душа, умъртвена от греха. Отмахни от мен унието и леността, а ми дари веселие и душевна бодрост, та с радост в сърцето да славя Твоята благодат и светост, Твоето безпределно величие, безкрайните Ти съвършенства по всяко време и на всяко място. Защото Ти си моят Творец и Владиката на живота ми, Господи, и на Теб подобава слава от Твоите разумни създания по всяко време, сега и винаги във вечните времена. Амин.

193. Когато получиш изцеление от каквато и да било болест, въздай благодарност на Господа със следното кратко славословие: Слава на Тебе, Господи Иисусе Христе, Единородни Сине на Безначалния Отец, единствен “изцеляващ всяка болест и всяка немощ у народа” (срв. Мат. 4:23), защото помилва мен, грешния, и ме избави от болестта ми, като не допусна тя да се развие и да ме умъртви поради моите грехове. Дари ми, Владико, отсега сила твърдо да върша Твоята воля, за спасение на окаяната ми душа и за слава на Тебе, с Безначалния Твой Отец и Единосъщния Твой Дух, сега и винаги и във вечни времена. Амин.

194. Слава на Тебе, Спасителю, Сила всемогъща! Слава на Тебе, Спасителю, Сила Вездесъща! Слава на Тебе, Утроба предобросърдечна! Слава на Тебе, Слух винаги отворен да чува молитвите ми, на мене, окаяния, за да ме милва и спасява от греховете ми! Слава на Тебе, най-светли Очи, Които винаги ме гледат любезно и прозират всичко мое най-съкровено! Слава на Тебе, Слава на Тебе, Слава на Тебе, Сладчайши Иисусе, Спасителю мой!

195. Владичице Богородице! Ти, чиято любов към християните превъзхожда любовта на всяка земна майка, на всяка жена, вслушай се в нашите молитви и спаси ни! Да помним за теб постоянно! Усърдно винаги да ти се молим! Да прибягваме винаги под Твоя свят покров, без леност и съмнение.

196. Само Ти знаеш грижите, трудовете и потта на светиите Си за очистването им, в угода на Тебе, Отче на всички, Ти знаеш Твоите свети. Научи ни да им подражаваме в живота си, та и ние да сме съединени с всички чрез любовта.

197. Господ е тъй свят, тъй прост в светостта Си, че един лукав или нечист помисъл ни лишава от Него, сладкия и пресладък, чистия и пречист мир и светлина за душите ни. Затова всички свети са светлина, всички са едно благоухание, като светлината на слънцето, като най-чистия въздух. Господи, дай ми тази проста святост!

198. Господи! Аз съм чудо на Твоята благодат, премъдрост, всемогъщество, защото от Теб съм изведен от небитието към битие, защото от Теб съм запазван досега в битие, защото заради благодатта, щедростите и човеколюбието на Единородния Твой Син трябва да наследя вечен живот, ако Ти остана верен, защото чрез страшното свещенодействие на принасянето на Самия Себе Си в Жертва чрез Твоя Син, аз съм въздигнат от ужасното падение, изкупен от вечна погибел. Прославям Твоята благодат, Твоето безкрайно могъщество, Твоята премъдрост! Но извърши чудесата на Твоята благодат, всемогъщество и премъдрост над мене, окаяния, и по какъвто начин Ти знаеш, спаси мене, недостойния Твой раб и въведи ме във вечното Твое Царство, удостой ме с нестареещия живот и деня без вечер.

199. Господи! Изповядвам пред Тебе, че не на вилата, не в гората са животът, здравето и крепкостта на духовните и телесни сили, а при Теб в храма, най-вече в

литургията и в Животворящите Твои Тайни. О, величайше блаженство на Светите Тайни. О, даряващи живот Свети Тайни! О, неизказана любов, божествени Тайни. О, чуден и непрестанен промисъл на Господа Бога за нашето спасение и обожествяване, божествени Тайни. О, предобраз на вечния живот, божествени Тайни.

200. Владичице моя, Пресвета Богородице. На Тебе се молих преди Литургията, да изпросиш за мен благодат, та да я извърша с много сила, за слава Божия, за спасението на света и моето собствено! Ти благоустрои всичко. Благодаря ти, Всеблага Помощнице, Скоропослушнице, упование непосрамващо.

201. Господи, благодаря ти от цялото си сърце за благодатните повеи на Твоя Дух Свети по време на общественото и домашното богослужение, за очистването от греховете, за мира, умилението и сълзите, за отеческото утешение, за дръзновението, за силата.

202. Господи! Давай ми винаги кротко сърце, ясен взор, пряк и кротък. Да бъде! - Слава, Господи, за промяната, извършена в мен от Твоята десница, благодаря Ти, задето отне от мене парещите тръни на моите страсти и притеснението ми, и моя срам, и немощта, а ми дари мир, тишина, свобода, сила, дръзновение. Утвърди това, което извърши у мене. Слава на силата на вярата и силата на молитвата: защото всичко, което прося от Тебе в молитва с вяра, получавам, според думата Ти. (Марк. 11:24) Благодаря Ти, Господи, дето толкова пъти ме въздигаш от мъртвите (2 Кор. 1:9) и разрушаваш смъртното, греховно царство в мен.

203. Господи! Във взаимна любов ни научи да живеем и укрепим ни чрез Твоя Дух Свети; поривите на страстите, които пречат на евангелската небесна любов, укроти и направи сърцата ни мъртви за земните сласти. Дай ми, Господи, пред всичките земни блага да предпочитам винаги Твоята благодат, Твоя мир, правдата и светинята Ти и винаги в нея да пребивавам, през всички дни на живота, до последния дъх.

204. Благодаря Ти, Господи, че ми даряваш нов живот всеки път, когато със сълзи на покаяние и благодарност извършвам Божествената Литургия и се причастявам с Пречистите и Животворящи Твои Тайни. На Твоите Свети Тайни дължа продължението на битието си до днес, непорочността на моите пътища и добрата слава сред Твоите люде. Затуй, да се свети Твоето велико име, все повече и повече, у мен и във всички Твои люде, които се наричат с Твоето свято име - и по целия Твой свят; да дойде Твоето царство, царството на правдата, мира и радостта в Светия Дух, във всички наши сърца, както Ти си казал: “ще се поселя в тях и ще ходя между тях; и ще им бъда Отец, а те ще бъдат Мои синове и дъщери” (2 Кор. 6:16,18; срв. Левит. 26:12; Иер. 3:19) и да бъде Твоята воля - свята, премъдра, всеблага, всесъвършена, както на небето, тъй и на земята, във всички Твои люде и в мене, грешния, защото нашата собствена воля е грешна, късогледа, греховна, гибелна, нелюбовна, зла, завистлива, горделива, ленива, разкошололюбива, сребролюбива, свидлива.

205. Господи! Дай ми да простирам към Тебе молитвата си за целия свят и за цялото изпълнение на Църквата винаги с всеобхватна, нелицемерна любов, защото аз по Твоята благодат съм молитвеник за всички и за своите грехове. Дай ми, Господи, Боже Отче, да съзерцавам Твоята неизказана любов към света, дарила ни своя възлюбен единороден Син. Дай ми, Боже, Сине Божи, да съзерцавам Твоето раздаване в света и на Кръста заради нашето спасение. Дай ми, Боже, Душе Свети, да

съзерцавам Твоята благодат, преизобилно излята и изливаща се върху света заради заслугите на Господа Иисуса Христа, която тъй често изпълва и моето окаяно сърце; Света Троице, дай ми да Те славя непрестанно със сърце и уста, но предимно с дела.

206. О, невидим Благодетелю мой, чрез Когото непрестанно живея! Ти, Който ме наблюдаваш и изпълняваш желанията на сърцето ми, които са за добро, спасяваш ме от греховете ми, от злодейството на невидимите врагове, Ти, Който благоустройваш съдбата ми, мое просвещение, моя помощ, моя слава, моя сила, мое утвърдяване, кога ще Те видя? Кога ще видя моя Благодетел и Творец лице в лице? А пък ти, враг мой, дяволе, който непрекъснато заливаш душата ми с грехове - коварен, лъстив и злобен, - непрекъснато ме умъртвяваш, помрачаваш, обезсилваш и покриваш лицето ми със срам и безчестие, кога ще се избавя напълно от тебе чрез благодатта, щедростите и човеколюбието на моя Господ Иисус Христос? Кога ще ти се отнеме всякаква възможност да изливаш в сърцето ми отровата на твоята злоба?

207. О, колко горчиви бяха греховете ми за Теб, Христа Спасителя мой, моя Бог, Когато Ти удряха плесници, биеха Те, заплюваха, с тръни набодоха главата Ти и Те приковаха на Кръста - когато в неописуеми мъки Ти висеше на Кръста заради мене, избавяйки ме от най-горките, неописуеми адски мъки! Но за това Твое себераздаване, за тези Твои мъчения би трябвало да си спомням по-често, за да не върша грехове и усърдно да изпълнявам всяка добродетел, да Те обичам от цялото си сърце, да изпълнявам спасителните Твои заповеди! При това аз често забравям тази страшна жертва, принесена заради мен от Сина на Небесния Отец, единородния, събезначалния, съвечния. Затова, дай ми, Господи, чисто сърце и неизменно покаяние за спасение, дай ми през останалото време от живота си да Ти благоугаждам!

208. Господи! Благодаря Ти от все сърце, защото безброй пъти си ме спасявал от безчестието, насилието, лютостта на страстите и си угасявал разпалените в мен стрели на лукавия и си ограждал с мир душата ми, и с росата на Твоята благодат си я разхлаждал. Слава на Тебе, Многомилостиви и Всесилни, че с Твоята благодат оставам и досега цял и невредим, въпреки безбройните коварства срещу мен на невидимите всезлюбни врагове, които искат да ме погълнат. Знам, Господи, че ще ме избавиш от всичките им коварства и нападения и ще ме спасиш по какъвто начин Ти знаеш, в Твоето небесно Царство, и не само мене, но всички, които живеят благочестиво, но са нападани от духовете на злобата: защото Ти милваш и спасяваш онези, които искат, дори и които не искат да бъдат спасени. "Искам или не искам, спаси ме" - е казано. (Вечерна молитва на свети Йоан Дамаскин)

209. Благодаря Ти, Радост моя, Господи на славата, задето прие моя образ чрез възплъщение от Пречистата Дева и почете, и възвиси, и обожестви човечеството; благодаря Ти, задето от тлението отново ме въздигаш към нетление, очистиаш сквернотата ми, немощите и болестите ми лекуваш, скърбите превръщаш в радост, греховните притеснения обръщаш в простори на Твоето оправдание, заради вярата и сърдечното покаяние, прогонваш мрачините на страстите и даряваш Твоята духовна светлина, отмахваш смущенията и изпращаш мир свише, отмахваш малодушието и даряваш мъжество и дръзновение. Слава на Твоето милосърдие!

210. Дай ми, Владичице, чистота сърдечна, простота сърдечна, синовна доверчивост, преданост и любов към тебе всякога, сега и винаги, и във вечни времена. Амин.

211. Господи! Научи ме да давам милостиня охотно, ласкаво, с радост и да вярвам, че давайки аз не губя, а придобивам безкрайно повече от това, което давам. Отвърни очите ми от хората с жестоко сърце, които не съчувстват на бедните, равнодушно се срещат с нищетата, осъждат, укоряват, заклеят я с позорни имена и разслабват сърцето ми, за да не върша добро, да ожесточат и мене срещу нищетата. О, Господи мой! Колко много такива хора има! Господи, изправи делото на милостинята! Господи, да бъде всяка моя милостиня в полза, а не във вреда! Господи, Самият Ти в лицето на Твоите нищи люде приеми милостинята! Господи, благоволи да се издигне дом за бедните в този град, както многократно молих Тебе, всеблагия, всемогъщия, премъдрия, чудния! (и ще издигнат).

212. Господи! Дарувай Твоя храм на всички, които влизат в него с вяра, благоговение и страх Божий, да дава просвещение на душите, очистване от греховете, осветение, мир, здраве, душевна тишина - да укрепва вярата, надеждата и любовта, да способства за поправяне на живота им с успехи във всички добри начинания и дела, взаимна любов, чист християнски живот, смекчаване на сърцето и скъсване със самолюбието, жестокосърдечие, користолюбие, алчността, завистта, злобата, чревоугодие, пиянството, разврата - тези пороци, които са толкова вредни за обществения живот и подкопават основите му. Дарувай това, дарувай, Господи, на всички, които обичат да посещават Твоя храм, пък и тези, които не го обичат, предразположи да го обикнат и да поправят сърцата и делата си: защото времето е близко и съдът е при вратата за всички хора, от всяко звание и положение, пол и възраст и на всекиго предстои дело с безкрайно голяма важност - да даде отговор на страшния Христов съд.

213. Владико мой, Господи Иисусе Христе! Мой незабавен, пребърз, непосредствено Застъпник! Благодаря Ти от цялото си сърце, че ме чу милостиво - когато аз помрачен, притеснен, сред вражките пламъци виках към Тебе - и пребързо, властно, благостно ме избави от моите врагове и дари сърцето ми с простор, лекота, светлина! О, Владико, как бедствах аз от коварствата на врага, колко навреме Ти прояви помощта Си, и колко явна беше Твоята всемогъща помощ! Прославям Твоята благост, благопослушливи Владико, надежда за отчаяните; прославям, че накрая Ти не посрами лицето ми, но милостиво ме избави от адското помрачение и безчестието. Как след това бих могъл някога да се отчаявам, че ще чуеш и ще помилваш мене, окаяния? Ще призовавам, винаги ще призовавам най-сладостното Твое име, Спасителю мой; Ти, о пренеизброима Добринна, както винаги, така и занаяпред ме спасявай поради безмерното Твое добросърдечие, защото името ти е Човеколюбец и Спасител!

214. Колко си благ, Господи мой, и колко близо си до нас - тъй близо, че с Тебе може винаги да се беседва и с Теб да се утешава човек, с Теб да диша, с Теб да се просвещава, в Теб да има мир, в Теб да намира сърдечен простор. Господи, научи ме на простота в любовта към Теб и към моя ближнен, та винаги да бъда с Тебе, та винаги да имам мир в Тебе, Господи! Не ме оставяй ни за миг да любодействам с премерзкия и всезлюбен враг - дявола - нито чрез злоба, нито с гордост, нито със завист, ни със скъперничество, нито с користолюбие, нито с чревоугодие, нито чрез блудни помисли, нито с хула, нито с униение, нито с лъжа - с нищо греховно. Да бъда винаги целият Твой.

215. Моя безкрайна наслада, Господи Иисусе Христе, какви ли не наслади си ми давал да вкуся в моето временно битие. Благодаря Ти, Милост моя, Сладост моя! Но ако земните наслади са тъй многобройни, разнообразни приятни, то какви ли са

небесните, духовните наслади: те наистина са безкрайни, безбройни, невъобразимо приятни. Затова не ме лишавай, Многомилостиви, прещедри Господи, и от небесните Твои наслади, които си приготвил за любещите Те. Не лишавай от тях и другите Твои люде! Дай на всички да Те познават, Господи, Сладост наша. Защото Ти, тази наша Сладост, и по земята си навсякъде, т.е. Твое дело е всяка наслада. Впрочем, дай ми, Господи, благодушно да понасям и скърбите на живота; те са нужни на моята много страстна плът, на моя вехт човек. Човеколюбецо! Научи и останалите Твои люде да ги понасят благодушно, и дай им да разберат нуждата от тях. “В скръбта бивайте търпеливи.” (Рим. 12:12) “В света скърби ще имате.” (Иоан. 16:33)

216. Господи! Ето, Твой съсъд съм: напълни ме с даровете на Твоя Свети Дух, без Теб съм изпразнен от всякакво добро, или по-лошо - изпълнен с всякакъв грях. Господи! Ето, Твой кораб съм: изпълни ме с товар от добри дела. Господи! Ето, Твоя ракла съм: изпълни я не с прелестите на сребролюбие и сладките, а с любов към Теб и към одушевления Твой образ - човека.

217. О, име най-сладостно, име най-свято, име всемогъщо, името на нашия Господ Иисус Христос! Победа моя, Господи, слава на Тебе! Господи, ние сме Твои членове, ние сме едно тяло, Ти - нашият Глава. Господи, да бягат от нас всички страсти, да бягат от нас демоните! Господи, дай ни благодатта на любовта, която никога не отпада! Господи! Да показваме любов и уважение един към друг, като към Самия Тебе, защото сме обожествени от Тебе.

218. Слава, Господи, на никога неотслабващата сила на Твоя Кръст. Когато врагът ме угнети с греховен помисъл и чувство, и нямам свобода в сърцето си, прекръствам се няколко пъти с вяра, тогава изведнъж и грехът отпада от мене, и угнетението изчезва, и аз излизам на свобода. Слава на Тебе, Господи! Господи, нищо да не ме откъсва от Теб, нищо плътско, веществено, да бъде винаги с Тебе. Колко благо е да бъде с Тебе!

219. О, Троице, Боже наш! просто Същество, Ти си създал и нашата душа по Твой образ, та в Теб да намираме своя живот и мир! О, Троице, Хранителко и Надеждо наша! Дай ни винаги на Теб единствено да възлагаме надеждата си, единствено в Теб да намираме живот и покой. О, Троице! Ти като майка носиш всички ни на ръцете Си и всички ни храниш от ръцете Си като най-нежна Майка! Ти никога не забравяш и няма да ни забравиш, защото Самият Ти си казал: дори и жена да забрави чедото си, “Аз няма да те забравя” (срв. Ис. 49:15), т.е. няма да престана да те храня, да те запазвам, защитавам и спасявам. Самият Ти си казал още: “няма да те оставя, нито ще те напусна”. (Евр. 13:5) Защо се безпокоим за храна, защо сме ненаситни, пресищаме се, лакомим се? Защо ни се свиди да отделим за ближния? О, окаянство! О, слепота! О, мръсно самолюбие! О, нелюбов към Бога и ближния! Та нали в лицето на ближния е Бог - а нас ни се свиди да дадем на Самия Бог от Неговите дарове! Спомни си колко щедро награди духоносният пророк Елисей жената соманиянка, която го прие от цялата си душа в своя дом и чистосърдечно го нагости! Той изпроси за нея от Бога син и после, когато синът ѝ умря, възкреси го.

220. Докога Светите Тайни, приемани от нас, ще ни напомнят, че “едно тяло сме ние, многото” (1 Кор. 10:17), и докога няма да има взаимно сърдечно единство помежду ни, като членове на едното тяло Христово? Докога ще произволничим в живота, ще враждуваме един срещу друг, един на друг ще завиждаме, един друг ще се хапем, огорчаваме и заяждаме, един друг ще се осъждаме, хулим? Докога няма да

има у нас Дух Христов, дух на кротост, смирение, незлобие, нелицемерна любов, самоотверженост, търпение, целомъдрие, въздържание, простота и искреност, презрение към долното, стремеж изцяло към небесното? Владико, Господи Иисусе Христе, просвети нашите сърдечни очи и “Твоят благ Дух да води всички ни в земята на правдата”! (срв. Пс. 142) Дай ни Твоя Дух!

221. На 15 август, в деня на Успението на Божията Майка през 1898 г. имах щастието за първи път да видя насън ясно, лице с лице Небесната Царица и да слушам нейния най-сладостен, блажен, ободрителен глас: - “Най-милините вие дечица на Небесния Отец” - докато аз, съзнавайки колко съм окаян, се вирах в нейния пречист лик с трепет и си мислех: дали няма да ме отхвърли от себе си с гняв Небесната Царица? - О, лик пресвят и преблаг! О, небесносини и гълбови очи, добри, смирени, спокойни, величествени, небесни, божествени. Аз няма да ви забравя, чудни очи! - Това явление продължи минута. После тя спокойно си тръгна от мене и се скри. Аз гледах в гръб отшествието на Небесната Посетителка...

С Л О В О от 28 юли 1907 г.

В една от утринните молитви към Бога Всетворец четем: “и спаси ме, и въведи в Твоето вечно Царство, защото Ти си мой Творец и на всяко добро Промислител и Подател”. Днес на утринната молитва обърнах особено внимание на тези думи. В тях се крият важни и поучителни мисли. Ние всички сме грешни, не сме свободни от грехове, всички ние, както и всичките предмети и същества в света, нашите тела са тленни и преходни, изчезващи; заедно с това нашата душа е вечна и иска вечно да съществува, и се старее по някакъв начин да увековечи себе си; вярващите и благочестиви души се стремят към вечния живот и смятат тукашния живот за сън и мечта, която бързо преминава. Ние, християните, от книгата на Евангелието, което е Словото на вечната и непреходна истина, сме научени да вярваме във вечния живот и всеки ден казваме в себе си: “чакам възкресението на мъртвите и живота в бъдещия век”. Христос нашият Бог е възкресението и живота. Той ни е дарил вечен живот. “Христос възкръсна от мъртвите, със смъртта си потъпка смъртта, и на всички, които бяха в гроба, дари живот.” - И тъй, скъпи братя и сестри, съществува царството на вечната светлина, вечния живот, вечната любов, вечната правда, вечния мир, вечната красота, вечното нескончаемо и невъобразимо блаженство за тези, които са се приготвили за бъдещия век. Това е неизменна истина. Но също несъмнена истина е и това, че за царството на мира, правдата и любовта ние трябва тук да се приготвим. Как да се приготвим, на това ни учи Евангелието, учи ни Църквата. Ние тук трябва да се обучим на права вяра и на всички християнски добродетели: любов, чистосърдечност, кротост, смирение, благост и милосърдие, незлопаметност, въздържание и - началото и края на всички добродетели - непрестанна молитва. Християнинът без молитва е като риба без вода, не може да живее. Да се готвим, скъпи братя и сестри, за вечното царство с вяра, молитва и добродетел. Амин. Слава Богу!

ТРОПАР, ГЛАС 1

ПРАВОСЛАВНЫЯ ВЕРЫ ПОБОРНИЧЕ, ЗЕМЛИ РОССИЙСКИЯ ПЕЧАЛЬНИЧЕ,

ПАСТИРЕМ ПРАВИЛО И ОБРАЗЕ ВЕРНЫМ, ПОКАЯНИИ И ЖИЗНИ ВО ХРИСТЕ
ПРОПОВЕДНИЧЕ, БОЖЕСТВЕННЫХ ТАИН БЛАГОГОВЕИТЕЛЬСКОМУ СЛУЖИТЕЛЮ И
ДРЪЗНОВЕННЫЙ О ЛЮДЕХ МОЛИТВЕННИЧЕ, ОТЧЕ ПРАВЕДНЫЙ ИОАННЕ,
ЦЕЛИТЕЛЮ И ПРЕДИВНЫЙ ЧУДОТВОРЧЕ, ГРАДУ КРОНШТАДТУ ПОХВАЛО И
ЦЕРКВИ НАШЕЙ УКРАШЕНИЕ, МОЛИ ВСЕБЛАГОГО БОГА УМИРИТИ МИР И
СПАСТИ ДУШИ НАША.

*

Поборник за православната вяра, за Руската земя скърбящ, пример за пастирите,
образ на верните, проповедник на покаяние и живот във Христа, за хората дръзновен
молител, праведни отче Иоанне, целителю и най-дивен чудотворецо, хвала за град
Кронштадт и украса за нашата църква, моли Всеблагия Бог да умири света и да спаси
душите ни.

КОНДАК, ГЛАС 3

ДНЕСЬ ПАСТЫРЬ КРОНШТАДТСКИЙ ПРЕДСТОИТ ПРЕСТОЛУ БОЖИЮ И УСЕРДНО
МОЛИТ О ВЕРНЫХ ХРИСТА ПАСТЫРЕНАЧАЛЬНИКА, ОБЕТОВАНИЕ ДАВШАГО:
“СОЗИЖАЮ ЦЕРКОВЬ МОЮ И ВРАТА АДОВА НЕ ОДОЛЕЮТ ЕЯ”.

*

Днес Кронштадският пастир, застанал пред престола на Бога, усърдно моли за
верните Христа, пастироначалника, Който е дал обещание: “Ще съградя църквата Си,
и вратите адови няма да ѝ надделеят”.